

Windpark N33

Verkenning naar participatie, communicatie en compensatie

datum

4 februari 2016

Werk

150126 Windpark N33

Onderwerp

Eindrapport
verkenning windpark
N33

behandeld door

Emme Groot
Eva Bennen
Hannah Miedema

Inhoudsopgave

Voorwoord	6
1. Inleiding	7
1.1. Opdracht	7
1.2. Werkwijze	7
1.3. Leeswijzer	8
2. Bereidheid tot vervolg overleg	9
2.1. Bereidheid tot verkenningsgesprek	9
2.2. Bereidheid tot vervolg overleg	9
2.3. Uitkomst	10
3. Agendapunten	11
3.1. Communicatie	11
3.2. Compensatie	11
3.3. Participatie	12
3.4. Sociale cohesie	12
3.5. Lange termijn perspectief ruimtelijke inrichting, kwaliteit en authenticiteit Oldambt	12
3.6. Vooraf negatieve consequenties in beeld brengen	12
3.7. Nieuwe technische mogelijkheden	12
4. Overige inbreng gesprekspartners	14
4.1. Onvrede	14
4.2. Bezwaarprocedure plaatsingsbesluit	14
4.3. Versterken economische positie	14
4.4. Duurzame transitie	15
4.5. Waardedaling woningen	15
4.6. Voorzieningenniveau op peil houden	15
4.7. Positie van de boeren uit het gebied	15

5. Conclusie	16
6. Hoe verder?	17
6.1. Scenario's	17
7. Bijlagen	19
7.1. Gesprekspartners	19
7.2. Gespreksverslagen	21
7.3. Correspondentie	49
7.4. Advies TRIP advocaten	59
7.5. Bijlagen van de heer Kalk en de heer Wagenaar	61

Voorwoord

Het ministerie van Economische Zaken heeft halverwege november 2015 aan KAW opdracht verstrekt, om een verkenning uit te voeren of er voldoende draagvlak is in het gebied om het overleg te starten over compensatie, participatie en communicatie, naar aanleiding van het plaatsingsbesluit Windpark N33. Voor u ligt het eindrapport van deze verkenning. De afgelopen tijd zijn we veel in het gebied aanwezig geweest en hebben we veel gesprekken gevoerd met de betrokken partijen.

Dit eindrapport geeft inzicht in de twee belangrijkste vragen waarmee we onze gesprekspartners hebben geconfronteerd, namelijk bent u bereid om aan een vervolgoverleg deel te nemen en kunt u zich vinden in de agendapunten compensatie, participatie en communicatie.

De opvattingen liepen nogal uiteen, echter we troffen een grote openheid en directheid aan bij onze gesprekspartners. Dit gaf een helder beeld hoe de verschillende partijen tegen het plaatsingsbesluit en de gevolgen aankijken. Deze benaderingswijze hebben we enorm gewaardeerd. Wat ons zeer is opgevallen is het gevoel voor verantwoordelijkheid bij de verschillende vertegenwoordigers, los van de vraag of zij nu wel of niet wilden deelnemen aan een vervolg.

Wij willen iedereen bedanken voor de wijze waarop we zijn ontvangen en de wijze waarop de gesprekken hebben plaatsgevonden.

Namens KAW,

Emme Groot
Adviseur

1. Inleiding

1.1. Opdracht

Het project windpark N33 loopt al een aantal jaren. Er is verschil van inzicht over de locatie voor de windmolens tussen de verschillende partijen. Overheden onderling verschillen van mening, maar ook marktpartijen en de samenleving. Verschillende ministers, gedeputeerden en gemeentebestuurders hebben het dossier beheerd. Uiteindelijk hebben de ministers Kamp en Schultz van Haegen de knoop doorgemaakt en oktober 2015 een besluit genomen omtrent de locaties voor de molens.

Door verschillende oorzaken, zoals de lengte van het proces, de verschillende bestuurders met hun verschillende opvattingen en de verschillende belangen van de diverse partijen, is er een sfeer ontstaan waarbij niet meer aan één tafel wordt gesproken. Hierdoor is het vertrouwen tussen de verschillende spelers afgenomen. Het thans genomen besluit van de ministers leidt wederom tot verschillende waarderings over de kwaliteit van het besluit, maar geeft duidelijkheid over de plaatsing van de molens. Er is een formele procedure gestart waarbinnen de verschillende partijen en individuele burgers bezwaar kunnen maken en uiteindelijk heeft de rechter het laatste woord.

Nu er een duidelijk standpunt ligt van het Rijk over de plaatsing van de molens, is er behoefte een nieuwe impuls te geven aan het overleg tussen partijen. Redenerend vanuit dit gegeven, is er behoefte om de ontwikkelingen rond de voortgang van de realisatie van het windpark met elkaar te delen, de mogelijkheden van participatie door het gebied te verkennen en samen te komen tot een vorm van compensatie.

De verkenning moet uitwijzen of het mogelijk is om een nieuwe impuls aan het overleg te geven en hoe dit georganiseerd zou kunnen worden. De verkenning gaat overigens niet over de keuze van de plaatsing, de hoeveelheid en het soort windmolens.

1.2. Werkwijze

De minister heeft mede op initiatief van de kamer een gebiedscoördinator aangesteld om te bezien of partijen bereid zijn te komen tot nader overleg met elkaar. Dat wil zeggen, overheden, initiatiefnemers en verschillende vertegenwoordigende groeperingen uit de samenleving (o.a. dorpsraden en ondernemersverenigingen). In de bijlage 7.1 is een overzicht te vinden van de benaderde partijen en of ze bereid zijn tot een verkenningsgesprek hierover. De partijen zijn telefonisch en via de e-mail benaderd. Er is de gesprekspartners gevraagd of ze aan tafel willen plaatsnemen, wat hun mening is over de agendapunten en of ze agendapunten willen toevoegen aan het vervolgesprek. Dit rapport verkent deze antwoorden en kijkt naar aanbevelingen voor het vervolgproces.

1.3. Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk, hoofdstuk 2, is zichtbaar gemaakt welke partijen willen deelnemen aan een vervolggesprek over communicatie, participatie en compensatie. Hoofdstuk 3 geeft een toelichting op deze agendapunten en toegevoegde agendapunten. Vervolgens worden in hoofdstuk 4 de ingebrachte onderwerpen van de gesprekspartners aangestipt. De conclusies, op basis van voorgaande hoofdstukken, zijn weergegeven in hoofdstuk 5. Mogelijk scenario's voor vervolgoverleg zijn hierna uitgewerkt in hoofdstuk 6. Dit rapport sluit af met bijlagen waar onder andere een overzicht van alle gesprekspartners, de verslagen van de gesprekken en correspondentie tussen partijen in te zien zijn.

2. Bereidheid tot vervolg overleg

Om te bezien of partijen bereid zijn tot nader overleg met elkaar zijn overheden, initiatiefnemers, dorpsvertegenwoordigers en actiegroepen benaderd voor een verkenningsgesprek met de gebiedscoördinator. In bijlage 7.1 staat een lijst met de verschillende partijen die benaderd zijn. Deze lijst is mede tot stand gekomen door de suggesties van de ambtelijke werkgroep en toevoegingen van gesprekspartners.

2.1. Bereidheid tot verkenningsgesprek

Veel partijen stonden open voor een verkennend gesprek. Met de provincie Groningen, de drie gemeenten (Oldambt, Veendam en Menterwolde) en de beide initiatiefnemers hebben gesprekken plaatsgevonden. Ook bij de meeste belangenvertegenwoordigers van de dorpen mochten we langs komen voor een open en verkennend gesprek.

LTO Noord en de Milieufederatie Groningen hebben aangegeven zich niet te mengen in het gesprek. Met deze partijen heeft dus ook geen verkennend gesprek plaatsgevonden. Het Dorpenbeheerteam Ommelandercompagnie heeft middels schriftelijke communicatie aangegeven dat een verkenningsgesprek voor hun alleen zin heeft wanneer er alternatieven bespreekbaar zijn. Met de Stichting Platform Tegenwind N33 heeft alleen schriftelijke communicatie plaatsgevonden. De schriftelijke communicatie is te lezen in bijlage 7.3. Op het verzoek om in een verkennend gesprek het te hebben over een mogelijk vervolgoverleg wat betreft communicatie, participatie en compensatie is helaas niet ingegaan.

2.2. Bereidheid tot vervolg overleg

Overheden

Provincie Groningen en de drie gemeenten (Veendam, Oldambt en Menterwolde) zijn bereid gehoor te geven aan een uitnodiging om deel te nemen aan vervolggesprekken. De provincie hecht er waarde aan dat de gemeenten ook bereid zijn tot vervolggesprekken. Voor de gemeenten staat het belang van de bewoners voorop. Wat hun betreft moeten alle dorpsgemeenschappen betrokken kunnen worden in het vervolg. Er zijn een tweetal aandachtspunten vanuit de verschillende overheden aangereikt; er zijn twee agendapunten toegevoegd en de volgorde van behandeling van de verschillende agendapunten moet nader worden bezien.

Initiatiefnemers

Beide initiatiefnemers, YARD en RWE, zijn bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over communicatie, participatie en compensatie. Het is belangrijke om samen aan tafel te zitten om lusten en lasten te verdelen en voor eenduidige en duidelijke communicatie te zorgen. RWE is al gestart met de communicatie richting de dorpen, aangezien zij niet willen wachten, maar zij opteren uiteindelijk ook voor een gezamenlijke aanpak. De vervolggesprekken vragen om een duidelijke startpositie met voorwaarden van waaruit partijen kunnen bewegen en verantwoordelijkheden kunnen nemen.

Samenleving

- Vertegenwoordigers dorpen:

Het plaatsingsbesluit heeft zijn eigen dynamiek in de juridische procedure. Het plaatsingsbesluit is voor de dorpsraadcoöperatie Meeden niet te scheiden van communicatie, participatie en compensatie. Zij nemen geen deel aan mogelijke vervolggesprekken. Meeden richt zich alleen op de overlast en schade, de andere onderwerpen zijn (nog) niet in beeld. Westerlee trekt samen op met de gemeente en heeft ervoor gekozen om geen apart verkenningsgesprek te voeren.

Andere dorpsvertegenwoordigers zijn bereid om deel te nemen aan vervolggesprekken. Voor het ene dorp is dit een gemakkelijker afweging dan voor het andere dorp. Het proces tot nu toe heeft niet bijgedragen in het vertrouwen, dit vertrouwen is veelal geschaad. Nieuw Scheemda benadrukt dat het moeilijk is om deze stap te zetten, aangezien zij erg teleurgesteld zijn in procedure rondom de plaatsingsprocedure. De overheden hebben hun meerdere keren teleurgesteld. Een nieuwe start, met ruimte en een open houding van alle partijen moet ervoor zorgen dat het vertrouwen in de vervolggesprekken weer terugkomt.

- Ondernemersverenigingen:

Samen optrekkend met dorpsbelangen willen de ondernemersverenigingen, o.a. H&N Scheemda en de Ondernemerskring Oost Groningen, deelnemen aan de vervolggesprekken om de positie van de ondernemers en bewoners te vertegenwoordigen. Naast het gesprek over de voorgestelde agendapunten willen zij graag participeren om te kijken of de ontwikkelingen in het gebied kunnen bijdragen aan de economische positie en werkgelegenheid. Wellicht willen leden/ondernemers investeren in het windpark.

- Overige vertegenwoordigers:

Stichting Landschap Oldambt voelt voldoende ruimte om deel te nemen aan vervolgoverleg. Het gaat hen niet zozeer om de voorgestelde agendapunten, maar om het borgen van de landschappelijke kwaliteiten.

2.3. Uitkomst

Het gedroomde resultaat zou natuurlijk zijn dat alle (dorps)vertegenwoordigers aan tafel plaats willen nemen. Dit is echter niet het geval. De dorpsraadcoöperatie van Meeden heeft te kennen gegeven dit niet te willen en dorpenbeheerteam Ommelandercompagnie heeft aangegeven geen behoefte aan een verkenningsgesprek te hebben wanneer alternatieven niet bespreekbaar zijn. Ook een ondernemersvertegenwoordiging is niet ingegaan op een verkenningsgesprek. Ditzelfde geldt voor de actiegroepen. Bij deze laatste categorie kun je echter ook stellen, dat zij een ander, meer ééndimensionaal belang dienen en hun positie zich wat minder leent voor een bredere, meer algemene aanpak. Dit neemt niet weg dat we graag het contact hadden gelegd.

Desalniettemin zien wij voldoende draagvlak voor vervolgoverleg. Wellicht is er de mogelijkheid voor de partijen die nu niet deelnemen, dit op een later moment alsnog te doen. Bijvoorbeeld als er meer zicht is op de uitkomsten met betrekking tot de extra agendapunten en/of de uitkomsten van de nog te volgen procedures aangaande het plaatsingsbesluit. Het zou kunnen dat de uiteindelijk te verkiezen werkvorm de gelegenheid tot een vervolgoverleg met die partijen dichterbij brengt.

3. Agendapunten

Tijdens de verkenningsgesprekken is gevraagd welke punten op de agenda van vervolgesprekken moeten staan. De agendapunten communicatie, participatie en compensatie zijn aan alle gesprekspartners voorgelegd. Daarnaast is gevraagd welke mogelijke agendapunten nog zouden moeten worden toegevoegd. De gespreksverslagen, in bijlage 7.2, geven een goed beeld van de inbreng. Hieronder geven we de inbreng op de voorgestelde agendapunten in hoofdlijnen weer en geven we de motieven voor de toegevoegde agendapunten.

3.1. Communicatie

Uit de verschillende gespreksverslagen blijkt dat de communicatie rondom het proces tot nu toe zeer te wensen over laat. Het proces is ervaren als ondemocratisch. Dorpsbewoners hebben het gevoel niet gehoord te zijn en dat de informatie van bovenaf gezonden is. Ruimte voor inbreng is niet ervaren, indien dit er wel was zijn ze hierin ook vaak teleurgesteld. Verschillende partijen hebben eigen belangen en deze zijn steeds verder uit elkaar gegroeid. Dit alles heeft gezorgd voor wantrouwen naar overheid en initiatiefnemers. Het opbouwen van vertrouwen in de vervolgesprekken is noodzakelijk.

Op dit moment communiceert RWE binnen het gebied naar betrokkenen, dit wordt op zich gewaardeerd, maar niet vanuit de situatie dat YARD dat op dit moment niet doet. Er is nadrukkelijk behoefte aan een helder beeld hoe er gecommuniceerd wordt. Nu ligt dat nog vooral bij de initiatiefnemers, maar straks ook bij de overheden als het gaat om de procedurele stappen rond het planologische traject en de voortgang m.b.t. de voorgestelde agenda zoals in dit document is aangegeven.

In de maximale variant kan dit door een gezamenlijke strategie en vorm, met respect voor ieders bevoegdheden en verantwoordelijkheid. In de minimale variant gaat het er om dat partijen in ieder geval van elkaar weten waarom, over wat en met wie er wordt gecommuniceerd. Nu wekt iedere vorm van communicatie, die niet gedeeld is, argwaan en irritatie op bij de overige partners en bewoners.

3.2. Compensatie

Gezamenlijk komen tot een goede vorm van compensatie is een agendapunt met veel vragen. Het is een lastig onderwerp, omdat de meeste partijen in meer of in mindere mate niet achter het plaatsingsbesluit staan. Zij zijn nog niet toe aan het praten over het verdelen van lusten en lasten.

Het onderwerp compensatie wordt veelal afgedaan als het praten over “spiegels en kralen”, men weet het niet goed te plaatsen in relatie tot de impact van het plaatsingsbesluit. Daarbij komt nog dat men zich niet goed kan voorstellen wat nu de ruimte is. Gaat het over een normbedrag of gaat het over meer? Zo ja, wat dan en kunnen er ook met de gemeente afspraken worden gemaakt over een totaalpakket, als het bijvoorbeeld over voorzieningen gaat? En kan er in het gebied ook worden gedifferentieerd (meeste overlast ook de meeste compensatie)?

Dit vraagt een zorgvuldige benadering en een open houding van alle betrokken. Redelijk en billijk zijn hier sleutelwoorden in relatie tot de uiteindelijke uitkomst.

3.3. Participatie

Participatie in het windpark N33 is een manier waarbij bewoners uit het gebied kunnen investeren in het windpark. Uit de gesprekken blijkt dat dit onderwerp op een laag pitje staat en weinig aanhangers heeft. Ondernemers vinden dit wel een belangrijk punt voor hun leden. Inwoners hebben vaak simpelweg de financiële middelen niet om te participeren, maar ook de weerstand die er is maakt dat men ook niet zou willen investeren in het project. Investeerders, initiatiefnemers, werken wel aan voorstel voor participatie. Wat hen betreft is dit wel een agendapunt.

3.4. Sociale cohesie

Het is opgemerkt dat het traject rondom de windmolens de onderlinge verhoudingen in de samenleving negatief verandert. Veel dorpsgemeenschappen hebben op dit feit gewezen. Maar ook initiatiefnemers hebben hun zorgen hierover geuit. De onderlinge verhouding binnen en tussen dorpen zijn punt van aandacht. Zo wordt er geen goedendag meer gezegd tegen betrokken boeren, zijn er vervelende en negatieve uitlatingen richting initiatiefnemers en voelen voorstanders geen ruimte meer om dit uit te dragen. Dit geldt niet in alle dorpen in dezelfde mate, echter in sommige dorpen heeft het een zware wissel getrokken op sociale samenhang. Aandacht voor deze situatie wordt door veel partijen onderschreven en toegevoegd aan de agenda.

3.5. Lange termijn perspectief ruimtelijke inrichting, kwaliteit en authenticiteit Oldambt

Het Oldambt heeft een uniek landschap met een rijke historie. Stichting Landschap Oldambt agendeert de kwetsbaarheid van dit unieke landschap in Noord Nederland. De komst van de windmolens heeft invloed op de intrinsieke waarden van het landschap. Er is aandacht nodig voor een duurzame inrichting van het landschap en de identiteit van het gebied. De Stichting Landschap Oldambt pleit voor goed overleg in de beleids sfeer met regionale, provinciale en landelijke overheden over het behoud van de landschappelijk waarden binnen het Oldambt. De provincie ziet het belang van dit agendapunt en is hierover ook al in gesprek.

3.6. Vooraf negatieve consequenties in beeld brengen

De planschade is een formeel proces, hier kunnen pas aan het einde van het proces concrete afspraken over worden gemaakt. Door de gemeente Menterwolde is ingebracht om op voorhand die situaties in beeld te brengen waarvan redelijkerwijs kan worden vastgesteld dat hier sprake is van nadeel/schade/negatieve consequenties en hier een passende oplossing voor te vinden. Dit zou een goed gebaar zijn naar de samenleving. Niet alleen de feitelijke inzet en uitkomst is hier van belang maar ook de morele.

3.7. Nieuwe technische mogelijkheden

De gemeente Menterwolde wijst erop dat het technisch mogelijk is om windmolens te plaatsen met een hoger vermogen en dus een hoger rendement. Bij een gelijkblijvend vermogen van het park zouden er dan minder windmolens kunnen worden geplaatst. Zij zien dit graag uitgezocht, en als agendapunt tijdens of voor het eerste vervolgesprek, om te kijken wat dit wellicht voor mogelijkheden biedt. De gemeente hecht zeer aan het met voorrang agenderen van dit onderwerp. Een positieve uitkomst

hiervan zou een enorm gebaar betekenen naar de inwoners. Het gespreksonderwerp hoeveelheid en soort molens valt overigens buiten de opdracht van de gebiedscoördinator en zou derhalve wellicht op een ander podium moeten worden behandeld.

4. Overige inbreng gesprekspartners

Onderstaande punten zijn ingebracht door verschillende gesprekspartners. Het gaat onder andere om aandachtspunten, vragen en suggesties.

4.1. Onvrede

Grote onvrede heerst over het proces wat betreft de procedure rondom plaatsing van de windmolens. Voornamelijk de bewoners uit het gebied hebben zich hierin geen volwaardige partij gevoeld. Dorpsbewoners zijn niet geïnformeerd, slecht gehoord en er was geen ruimte voor inbreng. De informatie werd van bovenaf gezonden. De teleurstelling in de overheden is kort gezegd groot en het vertrouwen is weg. Mede hierdoor hebben dorpsvertegenwoordigers moeite om mee te doen aan vervolgoverleg, of hebben hier geen behoefte aan. Openheid en mogelijkheid tot inbreng had voor een ander proces gezorgd. De onderlinge verhoudingen zijn nu steeds verder uit elkaar gegroeid.

4.2. Bezwaarprocedure plaatsingsbesluit

Verschillende gesprekspartners hebben de vraag gesteld in hoeverre het spreken over communicatie, compensatie en participatie invloed heeft op de juridische procedure omtrent het plaatsingsbesluit. Aan een onafhankelijke advocaat is de vraag gesteld of het deelnemen aan gesprekken over o.a. compensatie kan bestaan naast een bezwaarprocedure. Zoals te lezen in bijlage 7.4 kan iedere belanghebbende bij een besluit daarentegen bezwaar of beroep instellen. Die mogelijkheid wordt niet weggenomen of verminderd door overeenstemming te bereiken over een eventuele compensatieregeling. Nadeelcompensatie heeft betrekking op de gevolgen van een rechtsmatig besluit. Of het besluit rechtsmatig is blijkt pas aan het einde van het de bestuursrechtelijke procedure. Het voeren van gesprekken over deze nadeelcompensatie en de bestuursrechtelijke procedure bijten elkaar dus niet.

4.3. Versterken economische positie

Vanuit betrokken bewoners is aandacht gevraagd voor het versterken van de economische positie en de werkgelegenheid in het gebied. Zij zijn niet voor of tegen windenergie, maar benadrukken juist de mogelijke kansen voor nieuwe (werkgelegenheids)initiatieven in de regio. In het verleden zijn hier voorbereidingen voor getroffen in de vorm van infrastructuur. Nu moet er ingespeeld worden op de kansen van werkgelegenheid die nu op de regio afkomen. In bijlage 7.5 zijn ervaringen en ideeën hierover uitgewerkt. Tevens wordt de aandacht gevestigd om in de aanbestedingsprocedures op te nemen dat jonge mensen uit de directe omgeving, bijvoorbeeld Meeden, kunnen worden opgeleid voor de verschillende technische functies die bij de realisatie van de windmolens van belang zijn. Ook ondernemersverenigingen pleiten ervoor dat de extra werkgelegenheid verdeelt wordt over de regio. Tevens kan de compensatie die voortvloeit uit de plaatsing van het Windpark gebruikt worden om te investeren in de economische positie van Oost-Groningen.

4.4. Duurzame transitie

Gesprekspartners willen wel bijdragen aan de duurzaamheidsopgave, maar er vooral ook over meedenken. In overleg en op een andere manier. Niet met de windmolens waarmee het gebied nu wordt geconfronteerd. Sommige gesprekspartners denken aan andere vormen van duurzame energie, of een combinatie van windmolens met bijvoorbeeld zonnepanelen.

4.5. Waardedaling woningen

Uit de inhoud van de gesprekken is ons gebleken dat een deel van de inwoners van mening is dat naast bevolkingskrimp, aardbevingen en de marktsituatie ook de komst van de windmolens ertoe bijdraagt dat de waarde van de huizen in de regio de afgelopen tijd erg is gedaald. Die gevolgen hiervan zijn dat inwoners geen vrije keus meer hebben om te verhuizen, of hun huis met (groot) verlies moeten verkopen. Het leidt zelfs tot zorgelijke situaties. Huiseigenaren worden door de bank gebeld dat ze bij moeten storten aangezien de hypotheek te hoog is in vergelijking met de waarde van de woning. De plaatsing van de windmolens komt boven op de andere oorzaken die zorgen dat de woningwaarde in het gebied daalt. Het is moeilijk om de te achterhalen waar deze grote waardedaling aan te wijten is, maar onder bewoners heerst het gevoel dat het hen wordt aan gedaan mede door de komst van de windmolens. Dit voelt wrang. Het beeld bij de eventuele compensatie is hiervoor niet toereikend.

4.6. Voorzieningenniveau op peil houden

In sommige dorpen zetten inwoners veel energie in om het voorzieningenniveau op peil te houden. Door bevolkingskrimp en gemeentelijke bezuinigingen is het moeilijk om sommige voorzieningen in stand te houden. De bewoners zouden graag zien dat op papier komt te staan dat het voorzieningenniveau op peil blijft en de compensatie hier niet voor op draait. De compensatie moet gezien worden als compensatie voor de overlast en niet als compensatie voor de bezuinigingen.

4.7. Positie van de boeren uit het gebied

De boeren uit de regio zijn benaderd door de initiatiefnemers om te participeren in het windpark N33. Sommige bewoners zijn boos over het feit dat de boeren hiervoor hun grond laten gebruiken om hier zelf financieel beter van te worden. Een ander deel van de bewoners denkt hier gematigder over. De boeren zijn van mening dat ieder zijn eigen mening mag hebben en delen en dat ieder in zijn recht staat om een bezwaar in te dienen tegen het plaatsingsbesluit. In sommige gevallen is het delen van een mening of het voeren van actie op een beledigende manier gebeurd. De boeren vinden het erg vervelend dat dit, mede door slechte communicatie en onjuiste informatie, zo is gelopen.

5. Conclusie

We hebben tijdens onze verkenning een grote betrokkenheid, bij hun Oldambt, leefgemeenschap en dorp, aangetroffen bij onze gesprekspartners. Betrokkenheid die zich heeft geuit in boosheid, verontwaardiging, zorg om de samenhang in de gemeenschap, maar ook verantwoordelijkheid willen dragen voor de verdere aanpak en staan voor de belangen van de inwoners. Een aantal dorpsraden heeft ons te kennen gegeven dat ze ernstig teleurgesteld zijn over de inhoud en de wijze waarop er door de overheid is gecommuniceerd. Ze zijn eigenlijk alleen maar geïnformeerd en niet betrokken bij de uiteindelijke afweging die geleid heeft tot het huidige plaatsingsbesluit. Het vertrouwen in de verschillende overheden is geschaad. Het geschuif met de windmolens van het grondgebied van de ene gemeente naar de andere heeft dit versterkt.

Er is schade aangericht in de onderlinge verhoudingen binnen leefgemeenschappen. Met name in Meeden is dit het geval. Andere dorpsgemeenschappen erkennen dit binnen hun gemeenschap in mindere mate. Zeker de boeren zijn van mening dat er over de rand is gegaan als het gaat over de manier waarop ze bejegend zijn. Over het algemeen is de sfeer overigens redelijk gelaten en afwachtend ten aanzien van de daadwerkelijke realisatie van het windpark.

Zoals opgemerkt hebben we ook een groot verantwoordelijkheidsgevoel aangetroffen. Vrijwel alle dorpsraden die we hebben gesproken willen aan tafel. Behalve het bestuur van de dorpsraadcoöperatie Meeden. Met een andere gemeenschap, Ommelandercompagnie, is meerdere keren schriftelijk en telefonisch contact geweest, maar zij hebben uiteindelijk aangegeven geen verkenningsgesprek te willen. Tevens heeft er geen gesprek plaatsgevonden met de gemeenschap van Westerlee aangezien zij hebben aangegeven samen met de gemeente te willen optrekken. Overheden zullen rekenschap moeten houden met wat er teweeg is gebracht in het gebied. Dat het merendeel het overleg een tweede kans wil geven, getuigt van verantwoordelijkheid. Dit vraagt om aandacht aan het begin van het vervolg. Het kan niet zo zijn dat zonder om te zien de stap naar voren wordt gemaakt. Voor een succesvol verloop van de volgende fase is het afsluiten van de vorige fase een noodzaak.

Wij gaan er vanuit dat alle partijen, initiatiefnemers, overheden en vrijwel alle bewonersvertegenwoordigers in zullen gaan op een uitnodiging voor het vervolgoverleg met betrekking tot eerder genoemde agendapunten. Het College van Menterwolde heeft hierbij aangegeven zeer te hechten aan twee extra agendapunten en deze met voorrang te behandelen; de technische ontwikkelingen aangaande het vermogen en het proactief inzetten op nadeel/overlast/schade.

Alles afwegende is er voldoende basis om het vervolgoverleg te starten.

6. Hoe verder?

6.1. Scenario's

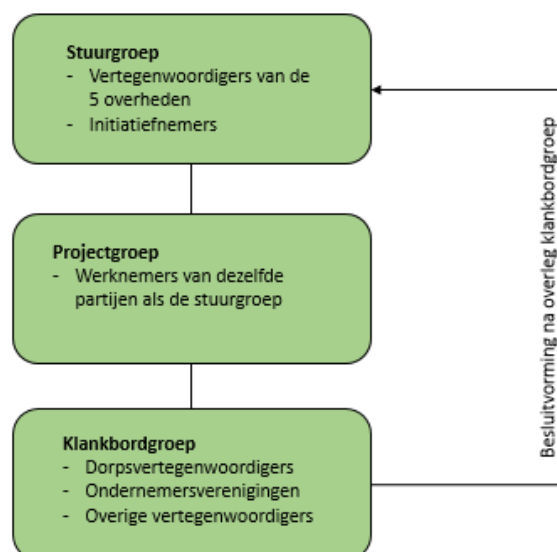
Een belangrijke opbrengst uit deze verkenning is dat de partijen in grote meerderheid aan tafel willen. Op welke wijze dit vervolgoverleg zou kunnen plaatsvinden, willen we graag middels een aantal scenario's aan u voorleggen, opdat zij een bijdrage kunnen leveren om tot een gedragen aanpak te komen.

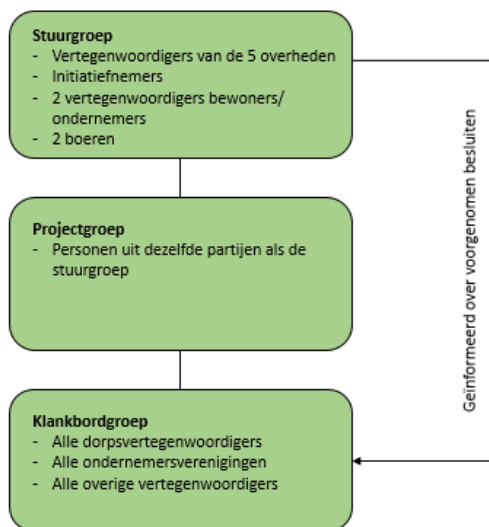
Uitgangspunten:

- Het is raadzaam alle overheden bij het vervolgoverleg aan tafel te hebben, samen met de initiatiefnemers. Zowel bestuurlijk als ambtelijk;
- De betrokkenheid die dorpsgemeenschappen tonen en de inzet die ze willen plegen, moet een plek krijgen in een nieuwe werkstructuur. Het commitment wat er nu ligt mag niet verloren gaan;
- Gelet op het aantal dorpsraden, belangenorganisaties en plaatselijke ondernemersverenigingen lijkt het niet raadzaam deze allemaal aan tafel uit te nodigen;
- Twee van de dorpen die het dichtst bij de te plaatsen molens liggen, hebben aangegeven niet mee te doen. Er moet voorkomen worden dat de afstand tussen hen die wel participeren en hen die dit niet willen groter wordt;
- Lokale overheden zouden (weer) een directe communicatielijn met hun dorpsgemeenschappen moeten hebben over het windpark;
- Agendapunten die een directe relatie hebben met het plaatsingsbesluit zouden in het bestuurlijk overleg over het plaatsingsbesluit aan de orde moeten komen (te denken valt aan de nieuwe technische mogelijkheden in relatie tot de omvang van het windpark);
- Gelet op het draagvlak voor een vervolg op de verkennende fase, lijkt het voor de hand te liggen de legitimatie van de gebiedscoördinator te versterken middels een gedeeld opdrachtgeverschap.

Model 1

Dit model bestaat uit een stuurgroep waarin de vijf overheden en de beide initiatiefnemers zijn vertegenwoordigd. Onder deze stuurgroep wordt er een projectgroep opgericht met werknemers uit dezelfde partijen als de stuurgroep. Daarnaast wordt een klankbordgroep ingesteld. In deze groep zijn alle dorpsraden, belangenverenigingen en ondernemersverenigingen vertegenwoordigd. Besluitvorming vindt plaats nadat er overleg is geweest met de klankbordgroep.

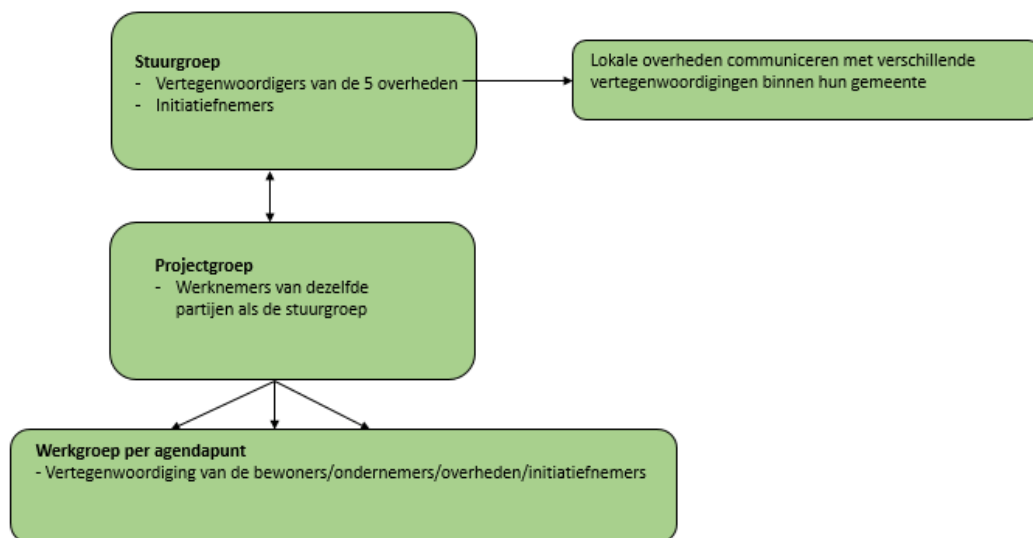

Model 2

Ook in dit model bestaat de stuurgroep uit vertegenwoordigers van de vijf overheden, de beide initiatiefnemers, twee vertegenwoordigers van de bewoners/ondernemers en twee boeren. Onder deze stuurgroep wordt er een projectgroep opgericht met personen uit dezelfde partijen als de stuurgroep. Daarnaast wordt een klankbordgroep ingesteld. In deze groep zijn alle dorpsraden, belangenverenigingen en ondernemersverenigingen vertegenwoordigd. De klankbordgroep wordt geïnformeerd over voorgenomen besluiten en neemt niet deel aan het overleg, immers zij worden in de stuurgroep vertegenwoordigd.

Model 3

In dit laatste model bestaat de stuurgroep uit vertegenwoordigers van de vijf overheden en de beide initiatiefnemers. Ook bij dit model is er een projectgroep die bestaat uit dezelfde personen als de stuurgroep. Per agendapunt wordt er een werkgroep georganiseerd waarin bewoners, belangenverenigingen en ondernemers kunnen participeren. Lokale overheden onderhouden het contact en de communicatie met de verschillende vertegenwoordigingen binnen hun gemeente.

Uiteraard is de keuze welk model de voorkeur heeft niet aan ons, maar aan de verschillende partijen in het gebied. Ook een combinatie van modellen of een scenario 4 of 5 is mogelijk. Wellicht kan in de modellen een keuze worden gemaakt tussen publiek en privaat belang. Als de afweging is gemaakt welke structuur passend is bij de volgende fase, kan een plan van aanpak en bijbehorende planning worden gemaakt.

7. Bijlagen

7.1. Gesprekspartners

Partij	Gesprekspartners
Overheden	
Provincie Groningen	Mevrouw Homan, gedeputeerde provincie Groningen De heer Adema, bestuursadviseur gedeputeerde Mevrouw Niemeijer, bestuursadviseur gedeputeerde
Gemeente Veendam	De heer Swierstra, burgemeester De heer Schmaal, wethouder
Gemeente Oldambt –	Mevrouw Broekhuizen, wethouder De heer Samberg, senior beleidsmedewerker
Gemeente Menterwolde	De heer Munnikma, burgemeester Mevrouw Veenstra, wethouder De heer Flap, coördinator sector beleid
Initiatiefnemers	
YARD	De heer Oldenbeuving , directeur Mevrouw van de Puijl, senior projectleider
RWE	De heer Boorsma, landelijk vertegenwoordiger Mevrouw Davidson, woordvoerder De heer Koek, stakeholdermanager
Dorpsvertegenwoordigers	
Dorpsraadcoöperatie Meeden	De heer Ploeger, voorzitter De heer Mulder, secretaris Mevrouw Kor Mevrouw Bodewitz De heer Kruizinga
Dorpsraad Muntendam	De heer Beishuizen, voorzitter De heer Ridderbos, penningmeester
Dorpsbelangen Scheemda	De heer Oosterhoff, voorzitter De heer Kamminga, plaatsvervangend voorzitter De heer Perdok, penningmeester De heer Kranenborg, algemeen bestuurslid De heer Jager, algemeen bestuurslid De heer de Vries, algemeen bestuurslid De heer Engelage, algemeen bestuurslid De heer Bruggers, algemeen bestuurslid
Dorpsraad Zuidbroek	De heer Keesom, voorzitter De heer Hoffard, lid Mevrouw Swierenga, lid
Dorpsbelangen Westerlee	<i>Trekken samen met de gemeente Oldambt op</i>

Dorpenbeheerteam Ommelandercompagnie	<i>Alleen schriftelijke communicatie</i>
Dorpsbelangen Nieuw Scheemda	Mevrouw Dijkshoorn, voorzitter Mevrouw Jutting, secretaris Mevrouw Schipma, penningmeester De heren Eerkens, bestuursleden De heer Thunnissen, bestuurslid De heer van Rheen, bestuurslid
Overige partijen	
Stichting Landschap Oldambt	De heer Waalkens, voorzitter De heer Rijn, lid werkgroep De heer Tolsma, lid werkgroep De heer Teerling, lid werkgroep
Ondernemerskring Oost- Groningen	De heer Luinstra, voorzitter De heer Blaakmeer, penningmeester De heer Kloosterboer, bestuurslid De heer Smit, bestuurslid De heer Meijer, bestuurslid
Vereniging H&N Scheemda	De heer Hensens, voorzitter
Muntendammer Energie Stichting	De heer Kalk en de heer Wagenaar
Boeren	De heer Berg De heren Sandee De heer Takens De heren Joling De heren Loeters De heer ten Have
Platform Tegenwind N33	<i>Alleen schriftelijke communicatie</i>

7.2. Gespreksverslagen

RWE

24 november 2015

Naam: de heer Boorsma, mevrouw Davidson, de heer Koek.

Functie: landelijk vertegenwoordiger, woordvoerder en stakeholder manager.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

RWE en YARD gaan beide windmolen plaatsen in het windpark N33. RWE gaat 15 turbines plaatsen. Vanaf het plaatsingsbesluit is RWE van start gegaan met persoonlijke communicatie naar het gebied toe. Ze vinden het erg belangrijk om in gesprek te gaan. Er is veel weerstand waardoor RWE spelers in het gebied persoonlijk opzoekt. Dit doet ze door middel van bijvoorbeeld keukentafelgesprekken en excursies naar reeds uitgevoerde projecten.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Na drie maanden in overleg met YARD te zijn geweest is er overeenstemming gevonden om de 6^e variant toe te voegen aan de m.e.r.-procedure. In eerste instantie zou YARD de enige initiatiefnemer zijn. Uiteindelijk moeten beide partijen wat laten. Uiteindelijk heeft het MER geleid tot een keuze van de Minister voor een voorkeursvariant waar een combinatie van variant 4 en 6 is uitgekomen. RWE wil graag samen YARD optrekken in het verdelen van de lusten en lasten. Ook zou het goed zijn als de communicatie vanuit alle partijen (YARD, RWE, EZ) eenduidig naar buiten gaat. Vanaf 2014, toen RWE in beeld kwam, heeft het contact gezocht met de actiegroepen. Waar de onderlinge verhoudingen aan het begin goed waren, nemen de actiegroepen de laatste tijd een steeds meer activistische houding aan. RWE heeft bij de actiegroepen aangegeven open te blijven staan voor overleg.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolgesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

Het plaatsingsbesluit staat vast. Hierdoor is het een voorwaarde om dit los van elkaar te gaan zien zodat de andere onderwerpen goed aan bod kunnen komen. Het is een rijdende trein waarbij het van belang is nu aan te haken om lusten en lasten te verdelen en het te hebben over eenduidige communicatie volgens RWE. RWE is dus bereid om deel te nemen aan vervolgesprekken een wacht een nader gesprek over participatie, communicatie en compensatie af. Maar aangezien het proces een rijdende trein is, zijn ze ook zelf gestart met hun eigen planning en communicatie. Ze willen hierin graag optrekken met alle spelers, maar vinden het belangrijk om ook nu al het gebied in te gaan en kennis te maken. RWE hoopt op korte termijn met elkaar aan tafel te kunnen om te kijken op welke wijze ze met de verschillende spelers kunnen aansluiten bij het gebied.

RWE werkt vanaf het eerste moment vanuit het concept van de Menukaart Wind op Land. Ook voor dit project moet namelijk maatwerk voorop staan om te zorgen dat baten uit het park ook aansluiten op wat er lokaal leeft.

Welke voorwaarden zijn nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Intentie is nodig van alle partijen om het samen over de onderwerpen compensatie, communicatie en participatie te hebben. Belangrijke voorwaarden voor de setting van het vervolgoverleg is dat partijen aangesproken kunnen worden op verantwoordelijkheden. Daarnaast is ook een bepaalde mate van bewegelijkheid nodig van de verschillende spelers.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

RWE deelt de voorgestelde agendapunten t.a.v. communicatie, participatie en compensatie. RWE heeft de ambitie om met alle partijen die de lusten ervaren, ook bij te dragen en tegemoet te komen aan degene die de lasten ervaren. Hierover zal inhoudelijke overeenstemming moeten komen. Daarnaast zijn er goede procesafspraken nodig tussen de initiatiefnemers wat betreft de communicatie. De maximale variant is eenduidige communicatie. De minimale variant is om in ieder geval te weten wie, wat, wanneer communiceert.

RWE voegt het agendapunt sociale cohesie toe aan de agenda. Het traject rondom de windmolens trekt in veel dorpen het cement uit de samenleving. Het is erg belangrijk dat de gemeenschappen weer vrij kunnen handelen. Hierin is ook een taak weggelegd voor de formele partijen om te kijken wat ze hierin kunnen bijdragen.

Hoe ziet u de rol van gebiedscoördinator?

RWE ziet de gebiedscoördinator als een goede aanvulling om het proces op gang te brengen. De weerstand zal blijven, maar de eerste fase als verkenning is een logische stap. De gebiedscoördinator moet verbindingen leggen om voorwaarden te creëren om in gesprek te gaan. Binnen het mogelijk vervolgesprek is het belangrijk voorwaarden te hebben waar binnen spelers verantwoordelijkheden moeten nemen.

Het begeleiden van het proces vraagt een onafhankelijke rol. Transparantie helpt om onafhankelijk te zijn. RWE benadrukt dat het proces ook voor de bewoners in het gebied transparant moet zijn.

Wel geeft RWE aan niet op de gebiedscoördinator te wachten en hiernaast ook verder te gaan met proces, de communicatie naar het gebied toe, waar mee gestart is.

YARD

27 november 2015

Naam: de heer Oldenbeuving en mevrouw van der Puijl.

Functie: directeur en senior projectleider.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

YARD gaat 20 windturbines plaatsen in het gebied. Na dit plaatsingsbesluit is YARD de communicatie richting het gebied nog niet gestart. Ze willen pas naar buiten treden na oplevering van dit rapport. Er zal dan naar een passende vorm worden gezocht.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Na 4 maart 2014 (introdunctie 6^e variant) is er steeds meer een activistische verhouding ontstaan naar initiatiefnemers en politiek toe. Voor die tijd was YARD in gesprek met de verschillende partijen. Op dit moment is het niet meer mogelijk om een informatiebijeenkomst te organiseren in het gebied. YARD is de woordvoerder voor Blaaswind (grondeigenaren) als het gaat om communicatie, participatie en compensatie. Blaaswind is een lokale ontwikkelaar, de grondeigenaren zijn aandeelhouders van Blaaswind.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

Het plaatsingsbesluit kent inderdaad zijn eigen dynamiek in de juridische procedure. Daarnaast moeten in een vervolggesprek over communicatie, participatie en compensatie het plaatsingsbesluit als een gegeven nemen, een beslissing van de minister, om het over deze onderwerpen te hebben. YARD staat er voor open om samen met de andere spelers aan tafel te zitten. Het is volgens hen de beste route. Aan tafel moeten afspraken gemaakt worden over de drie onderwerpen: participatie, communicatie en compensatie. Het is wel van belang om een duidelijke startpositie te hebben van waaruit verder te praten valt. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het onderwerp compensatie.

Welke voorwaarden zijn er nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Alle partijen zijn voorwaardelijke spelers en moeten elkaar ook zo zien. Men moet met elkaar een nieuwe start willen maken. YARD benadrukt dat het van belang is dat de verschillende partijen hetzelfde denken over de vorm en inzet. Hiervoor is het van belang om goede voorwaarden te creëren. Dit begint bij het stellen van een vertrekpunt of nul-situatie. Vanuit daar kunnen partijen bewegen en verantwoordelijkheden nemen.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

YARD deelt de voorgestelde agendapunten t.a.v. communicatie, participatie en compensatie. Het is van groot belang om gesprekspartner te zijn om ruis te voorkomen. YARD vindt het positief dat deze verkenning nu plaats vindt en wil graag op basis van de resultaten met de omgeving in contact komen. YARD wil communiceren wanneer er ook daadwerkelijk te communiceren valt en wil hoe te communiceren ook graag neerleggen bij bewoners uit het gebied. In compensatie heb je wet- en regelgeving (rationeel), maar YARD is er ook van bewust dat er emoties mee spelen. Het agendapunt sociale cohesie dat door partijen is genoemd ziet YARD ook als belangrijk aspect. Zowel binnen als tussen gemeenschappen is het cement weg. YARD ziet dit vooral terug bij de achterban van Blaaswind, de grondeigenaren uit het gebied.

Hoe ziet u de rol van gebiedscoördinator?

YARD ziet het aanstellen van een gebiedscoördinator als een goede stap. De rol als onafhankelijke verkenner wordt goed genomen. De timing van het proces is wel van belang. Er worden nu twee sporen (procedure rondom plaatsingsbesluit en deze verkenning) bewandeld dat het spannend maakt.

Boeren uit het gebied

13 januari 2015

Naam: de heer Berg, de heren Sandee, de heer Takens, de heren Joling, de heren Loeters en de heer ten Have.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

De boeren zijn benaderd door RWE en YARD om te participeren in het windpark N33. Door de komst van het windpark is er wrijving ontstaan in het gebied. Sommige bewoners zijn boos op de boeren omdat hun grond gebruikt wordt voor de plaatsing van de windmolens. De boeren zijn van mening dat niet alle bewoners er op deze manier tegen aan kijken. Veel bewoners hebben geen of een milde mening over het plaatsingsbesluit.

Initiatiefnemer RWE is actief op het gebied van communicatie naar de partijen in het gebied toe. De boeren vinden het spijtig dat initiatiefnemer YARD hier niet in mee gaat. De boeren zijn van mening dat het gebrek aan communicatie heeft geleid tot onjuiste informatie onder veel bewoners. De actiegroepen maken hier gebruik van en schetsen een zeer negatief beeld van het project. De boeren vinden dit jammer en zien graag dat er een vorm van communicatie komt waardoor alle partijen over de juiste informatie beschikken.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Andere partijen zoals de actiegroepen zijn fel tegen het plaatsingsbesluit en laten dit ook aan de boeren merken. De boeren zijn van mening dat ieder zijn eigen mening mag hebben en delen en dat ieder in zijn recht staat om een bezwaar in te dienen tegen het plaatsingsbesluit. Net als dat de boeren recht hebben om akkoord te gaan met de plaatsing van windmolen op hun land. Echter in sommige gevallen is het delen van een mening of het voeren van actie op een beledigende manier gebeurd. De boeren vinden het erg vervelend dat dat op deze manier gelopen is.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

De boeren beseffen zich dat de komst van windmolens als negatief wordt ervaren door sommige partijen. Ze vinden het daarom van groot belang dat er een vervolggesprek plaatsvindt. De boeren willen deelnemen aan dit gesprek.

Welke voorwaarden zijn nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

De boeren stellen geen voorwaarden om aan tafel te gaan met de andere spelers.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

De agendapunten zijn door de boeren onderschreven. Er is verder geen inbreng van andere agendapunten.

Hoe ziet u de rol van de gebiedscoördinator?

De boeren zien in dat het voeren van verkenningsgesprekken en een eventueel vervolgtraject kan helpen in het aan tafel krijgen van de verschillende partijen. Met name open communicatie en duidelijkheid tussen de verschillende partijen zien de boeren als een belangrijk onderdeel van dit traject.

Overige opmerkingen:

- De groep boeren is het collectief geconformeerd aan RWE en heeft als zodanig niets te maken met YARD Energy. De opvattingen in dit verslag betreft dan ook een gedeelte van de landbouwers die eventueel een windmolenlocatie krijgen.

Provincie Groningen

11 december 2015

Naam: mevrouw Homan, de heer Adema en mevrouw Niemeijer.

Functie: gedeputeerde provincie Groningen en bestuursadviseurs gedeputeerde.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

Volgens de provincie is de rol van omwonenden het belangrijkste. De omwonenden zijn de partij die druk op de ontwikkelaars moeten leggen en zo veel mogelijk uit dit proces moeten halen. Wat betreft een profijtregeling of windfonds stelt de provincie vanuit haar beleidskader een minimale bijdrage vanuit de ontwikkelaars: minimaal 1.050 euro per MW per jaar. Belangrijk is de ambitie van de provincie om de energietransitie in deze provincie te versnellen. Wind is daar een belangrijk onderdeel in. Daarnaast wil de provincie aan de met het Rijk afgesproken taakstelling van 855,5 MW in 2020 voldoen.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

In sommige dorpen is er denkracht en motivatie die ingezet zou kunnen worden in een breed overleg. Maar in andere dorpen is er wantrouwen naar dit proces toe. De provincie is van mening dat gemeenten in de eerste plaats aan zet zijn met betrekking tot het opdrachtgeverschap van de gebiedscoördinator. Dit geldt ook voor het eventuele vervolg van het proces. De gemeenten hebben een belangrijke rol in dit proces. Het is goed te realiseren dat er ook voorstanders zijn van windenergie, waar in het proces ook aandacht voor moet zijn.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

Ja, de provincie wil aan tafel. Voor de provincie staat bij dit gesprek het naar voren brengen van belangen van inwoners centraal.

Welke voorwaarden zijn nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Belangrijk is dat de partijen kijken naar oplossingen, en niet alleen naar problemen. Er is vertrouwen tussen de verschillende partijen nodig om met elkaar te gaan kijken naar oplossingen.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

De provincie is het eens met de agendapunten participatie, communicatie en compensatie. Door verschillende partijen is het agendapunt sociale cohesie genoemd. Dit vindt de gedeputeerde een lastig onderwerp omdat het moeilijk werkbaar is te maken. Daarnaast wordt er gesuggereerd dat de windmolens de oorzaak zijn van een gebrek aan sociale cohesie in het gebied, terwijl er meerdere

oorzaken kunnen zijn die al langer spelen. De gedeputeerde heeft eerder de insteek om mensen weer bij elkaar te brengen en te onderzoeken wat voor organisatiekracht er aanwezig is in de dorpen en hoe dit ingezet kan worden.

De Stichting Landschap Oldambt heeft de landschapskwaliteit van het Oldambt aangedragen als agendapunt. De Stichting wil graag lange termijn afspraken maken over de landschapskwaliteit van het Oldambt. De provincie is het eens met dit agendapunt en is reeds in gesprek met de Stichting.

Hoe ziet u de rol van de gebiedscoördinator?

De verkenning van de gebiedscoördinator vindt de provincie belangrijk. Voor een eventuele vervolgaanpak heeft de gebiedscoördinator een coördinerende, stimulerende en verbindende rol. De provincie is van mening dat het niet verstandig is dat de gebiedscoördinator inhoud en verantwoordelijkheden van andere partijen gaat overnemen.

Verkenninggesprek gemeente Menterwolde

6 januari 2015

Naam: Rein Munnikma, Lian Veenstra en Harry Flap.

Functie: burgemeester, wethouder en medewerker sector beleid.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

De gemeente Menterwolde heeft uitgesproken dat ze het windpark op minimaal twee kilometer afstand van bebouwing wil zien. Dit om overlast voor bewoners tegen te gaan. In de voorkeursvariant zijn de windmolens echter binnen deze twee kilometer van de bebouwing in Meeden geplaatst.

Er ontstaat voor het gemeentebestuur van Menterwolde een lastige positie als niet alle vertegenwoordigers van de bevolking in de gemeente bereid zijn het gesprek aan te gaan over de thema's voortvloeiend uit het plaatsingsbesluit. Tegelijkertijd is de gemeente zich bewust van het feit dat vraagstukken die nog voorliggen alleen aan tafel en in gesprek kunnen worden opgelost.

De gemeente wil graag dat er wordt gekeken naar de techniek op het gebied van windmolens. Dit omdat efficiëntere windmolens meer megawatt produceren en er dan minder windmolens nodig zijn om dezelfde hoeveelheid megawatts te produceren.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

De ontwikkelingen in de aanloop naar het plaatsingsbesluit hebben het vertrouwen van de burgers in de overheid geschaad. Binnen de gemeente Menterwolde is met name in Meeden veel weerstand tegen het windmolenpark. Gemaakte keuzes hebben natuurlijk ook invloed op de opvattingen van de verschillende gemeentebesturen. Dit vindt zijn weerslag in de verschillende opvattingen over het plaatsingsbesluit. De gemeente is van mening dat het belangrijk is dat er zodanig ruimte wordt gecreëerd in de agendering (zie agendapunten) in de volgende fase dat een duidelijk gebaar wordt gemaakt richting de bevolking. Dit moet er toe leiden dat de gemeente in de richting van de bevolking in de positie wordt gebracht om het gesprek over de agendapunten als participatie, communicatie en compensatie te kunnen voeren. Kortom het gemeentebestuur van Menterwolde heeft meer legitimatie nodig om de stap, aan tafel te komen, te kunnen maken.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

Ja, echter het is van belang dat de voorwaarden worden gecreëerd, dat alle dorpsgemeenschappen betrokken kunnen worden bij het vervolg. Het agendapunt compensatie is belangrijk om zoveel mogelijk uit het windpark te halen voor de bewoners. Het belang van de bewoners van Menterwolde staat voor de gemeente voorop. Er moet niet te sterk gestuurd worden op participatie.

Welke voorwaarden zijn nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

De gemeente Menterwolde wil hier twee zaken noemen, die als eerste op de agenda voor het vervolg overleg moeten worden geplaatst. Ten eerste; er zou proactief moeten worden ingezet, vóór de plaatsing van de molens, op die situaties waar sprake is nadeel/schade, niet alleen volstaan met het verwijzen naar de wettelijke planschadeprocedure. Deze situaties zouden nu in beeld moeten worden gebracht en opgelost en niet achteraf. Niet alleen de feitelijke inzet en uitkomst is hier van belang maar ook de morele.

Ten tweede; nieuwe technische mogelijkheden, om molens te plaatsen met een hoger vermogen en dus een hoger rendement, moeten worden bekeken en zo mogelijk worden toegepast. Bij een gelijkblijvend vermogen van het park kunnen er dan minder molens worden geplaatst. Dit zou een enorm gebaar betekenen naar de inwoners van, met name, Meeden.

Om deze punten aan de orde te stellen en af te ronden is het wellicht noodzakelijk om de verkennende fase te verlengen.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

De gemeente Menterwolde deelt de inzet om te komen tot het maken van afspraken over participatie, communicatie en compensatie. Dit met in achtneming van de hierover eerder gemaakte opmerkingen. Echter eerst zullen de hiervoor genoemde punten aan de orde moeten komen. Zoals eerder opgemerkt moet de verkennende fase wellicht worden verlengd. Dit levert, naar de overtuiging van de gemeente Menterwolde, meer draagvlak op onder bewoners om in gesprek te gaan over compensatie, participatie en communicatie.

De gemeente neemt kennis van de, door anderen ingebrachte punten, sociale cohesie en de toekomst van de identiteit van het Oldambt.

Hoe ziet u de rol van gebiedscoördinator?

Het is goed dat er in deze fase van het proces en voorliggende vraagstukken een gebiedscoördinator is aangesteld. De rol van de gebiedscoördinator is belangrijk om te inventariseren hoe de verschillende partijen denken over de agendapunten compensatie, participatie en communicatie. Hij kan werken aan het vergroten van draagvlak onder de bewoners om deel te nemen aan het gesprek. Hij doet er goed aan, te overwegen, deze fase zo mogelijk te verlengen, om een succesvol vervolg te kunnen bereiken. Dit vanuit de optiek van de gemeente Menterwolde.

Verkenningsgesprek gemeente Oldambt

18 november 2015

Naam: mevrouw L. Broekhuizen-Smit en de heer J. Samberg.

Functie: wethouder en beleidsmedewerker.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

Het standpunt vanuit de Raad is dat de gemeente geen windmolens wil. Er is wel de ruimte gegeven om gesprekken aan te gaan, ook over het Windpark N33. Hierna is de gemeente ook gelijk in gesprek gegaan met de dorpsvertegenwoordigers (Scheemda, Nieuw-Scheemda en Westerlee) en duidelijk aangegeven dat de keuze voor plaatsing niet bij de gemeente en niet bij de bewoners ligt. Ook hier is benoemd samen te zoeken naar een oplossing. Gezamenlijk met de provincie en andere gemeenten met de kaart op tafel op zoek naar een oplossing is niet gelukt. Ook de provincie heeft geen besluit genomen en dus nu is er het plaatsingsbesluit van EZ.

Oldambt heeft te maken met RWE wat betreft het plaatsen van de windmolens. RWE heeft zelf al contact gezocht met dorpsbelangen en dorpsbewoners. Om dit te voorkomen is het belangrijk dat er gezamenlijke afgetrapt wordt en de communicatie eenduidig is.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Er is goed contact met de verschillende dorpsbelangen. Gemeente trekt samen met hun op, houdt ze op de hoogte en ondersteunt de verenigingen waar mogelijk.

Tussen gemeenten en provincie is er geen duidelijkheid over de richting. Zo is het ook niet gelukt om in gesprek tot een alternatief te komen, waardoor minister Kamp uiteindelijk het plaatsingsbesluit heeft moeten nemen.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

De gemeente Oldambt is bereid om deel te nemen aan de mogelijke vervolggesprekken. Hiervoor is het van belang dat alle 3 de gemeenten samen optrekken en in overleg met bewoners en initiatiefnemers de lusten en lasten verdelen. Belangrijk is dat de procedure voor het inpassingsplan samen kan lopen met de gesprekken over participatie, communicatie en compensatie.

Vooraf moet de gemeente nog terug naar de Raad voor een standpunt over het inpassingsplan. Één belangrijke randvoorwaarde van de Raad is de compensatie.

Welke voorwaarden zijn nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Vanuit alle gemeenten moet de intentie er zijn om samen op te trekken en ontwikkelingen te delen. Nu wordt de verkenning uitgevoerd in opdracht van EZ. Het is wenselijk dat een mogelijk vervolg in opdracht is van rijk, provincie en betrokken gemeenten.

Daarnaast is het voor de verschillende partijen essentieel het gevoel te hebben dat er onderhandeling mogelijk is aan tafel. Partijen moeten willen bewegen, ook de initiatiefnemers.

Mogelijke vervolgesprekken moeten niet besmet worden met de emoties uit verschillende gemeenten en/of groepen.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

De gemeente deelt de voorgestelde agendapunten t.a.v. communicatie, participatie en communicatie. Het is belangrijk om duidelijkheid te scheppen over hoe de compensatie wordt gedefinieerd (landschappelijke schade, geluidshinder, etc.). Daarnaast is er aandacht nodig voor compensatie in normbedragen of consensus. Hiervoor zijn de uitgangspunten in de vervolgesprekken belangrijk. De communicatie tussen gemeente en bewoners is goed en de gemeente blijft in gesprek met de bewoners over de ontwikkelingen. Eenduidige communicatie tussen allen betrokkenen is zeer gewenst en noodzakelijk. Hierin is ook een belangrijke rol voor bewoners weggelegd, zij moeten kunnen participeren in de dialoog over compensatie.

Voor de gemeente zelf is de bouwontsluiting nog een belangrijk punt van aandacht. Hiervoor zal in gesprek tussen RWE en de gemeente Oldambt een goede oplossing moeten worden gezocht.

Hoe ziet u de rol van de gebiedscoördinator?

Een aftrap vanuit de gebiedscoördinator om met elkaar in gesprek te gaan is essentieel. Nu loopt iedereen zijn eigen pad. De rol van de gebiedscoördinator is om met elkaar afspraken te maken, zodat gemeenten niet 1 op 1 het gesprek aangaan met initiatiefnemers. De gebiedscoördinator moet deze gesprekken leiden, kaders stellen en op verantwoordelijkheden aanspreken.

De start met een verkenningsfase ziet men als een logische eerste stap.

Verkenninggesprek gemeente Veendam

20 januari 2015

Naam: de heer S. Swierstra en de heer H.J. Schmaal.

Functie: burgemeester en wethouder.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

Tijdens een informeel gesprek is dit ter sprake geweest. In dit verkenninggesprek niet van toepassing.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Er is goed contact tussen de gemeente Veendam en de Ommelandercompagnie.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

Uit het verkenninggesprek hebben wij de conclusie getrokken dat wanneer we de gemeente Veendam uitnodigen voor een vervolggesprek zijn hier gehoor aan zullen geven.

Welke voorwaarden zijn nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Het in gesprek zijn over o.a. compensatie moet geen invloed hebben op de juridische positie wat betreft de plaatsingsprocedure. Aan een onafhankelijke advocaat (Trip advocaten) is de vraag of het deelnemen aan gesprekken over o.a. compensatie kan bestaan naast een bezwaarprocedure al gesteld. Het antwoord is dat iedere belanghebbende bij een besluit daarentegen bezwaar of beroep mag instellen. Die mogelijkheid wordt niet weggenomen of verminderd door overeenstemming te bereiken over een eventuele compensatieregeling. Op het moment dat deze vraag is voorgelegd aan Trip advocaten stonden zij niemand bij in de juridisch procedure en waren ze onafhankelijk.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

Er is een nuance aangebracht in de prioritering van de voorgestelde agendapunten. Gemeente Veendam legt vooral het accent op compensatie en communicatie. Ook het ingebrachte agendapunt sociale cohesie is van belang. Ze vragen zich af of de overige ingebrachte agendapunten, zoals technische mogelijkheden verkennen en perspectief van de ruimtelijke inrichting, wel in het vervolgoverleg thuis horen.

Hoe ziet u de rol van de gebiedscoördinator?

Dit punt is niet aan de orde geweest in het verkenninggesprek.

Dorpsraadcoöperatie Meeden

1 december 2015

Naam: dorpsraadcoöperatie Meeden (6 personen).

Functie: bestuur.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

De gemeenschap is verdeeld, met uitzondering van enkele bewoners die rechtstreeks voordeel hebben van het windpark en enkele van hun familieleden is de bevolking van Meeden tegen plaatsing van de windmolens. De dorpsraadcoöperatie is een afvaardiging van deze grote groep inwoners van Meeden. Het dorp heeft bewust een coöperatie opgericht om het democratisch gehalte gestand te doen. Dit betekent ook dat het bestuur geen positie wil en kan kiezen wat betreft hun rol in het vervolg. Hiervoor moet eerst overleg met de achterban komen om vervolgens vast te stellen wat men verder wil. De dorpsraadcoöperatie is al lange tijd in gesprek en betrokken bij het windpark, maar het vertrouwen in de centrale en lokale overheid is weg. De communicatie en inspraak laat te wensen over, maar ook van terugkoppeling is geen sprake (zie overige opmerkingen). Ook op andere onderwerpen, zoals de afbraak van het voorzieningenniveau, neemt Meeden zelf het initiatief. Vanuit de dorpsraadcoöperatie is in kleine kring de optie geopperd om een coöperatie op te richten tussen de boeren. Men zou dan gezamenlijk een windpark kunnen exploiteren ruim van het dorp Meeden. Dit zou mogelijkheden kunnen creëren om de windmolens wel 800 meter te verschuiven en opbrengsten te verdelen. Helaas is dit niet als mogelijkheid gezien.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Het dorp is teleurgesteld in de gemeente waardoor het veel zelf heeft opgepakt, zoals het in stand houden van voorzieningen. Ook met de procedure rondom het windpark krijgt men het idee niet serieus genomen te worden, met name door het Rijk. Het is tot nu toe een antidemocratisch proces geweest zegt de dorpsraadcoöperatie. Dit geldt voor provincie en rijksoverheid. De dorpsraadcoöperatie participeert in Tegenwind om bezwaar te maken tegen het plaatsingsbesluit. Hierin vertegenwoordigt de dorpscoöperatie de bewoners in het dorp.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

Het idee van het scheiden van het plaatsingsbesluit en communicatie, participatie en compensatie is helder, maar voor de dorpsraadcoöperatie onmogelijk. Op dit moment heeft Meeden alleen de confrontatie van de overlast. Compensatie en participatie is nog niet in beeld, dit leeft ook bij de rest van het dorp.

Het bestuur is niet bereid om deel te nemen aan vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie. Meeden gaat er eerst alles aan doen om de windmolens niet binnen drie kilometer van het dorp te krijgen. Dit om de overlast voor de bevolking te beperken. Ze zijn op de hoogte dat het praten over bijvoorbeeld compensatie geen invloed heeft op de bezwaarprocedure. Hierover wordt nog wel

juridisch advies ingewonnen. Compensatie betekent ook dat de lokale overheid zich nog meer terugtrekt en voorzieningen in stand laat houden met deze middelen.

Indien het in het belang van Meeden is om toch aan te schuiven bij vervolgesprekken maakt de dorpsraadcoöperatie de afweging om eventueel deel te nemen aan vervolgtrajecten. Het bestuur is een vertegenwoordiging van de leden, dus om een keuze als dit te maken moet het voorgelegd worden in de ledenvergadering. Dit zal niet eerder zijn dan februari/maart 2016. Op dit moment is het bestuur niet bereid en is het ook niet mogelijk tegenover de rest van het dorp mededoor de gevoeligheid over het plaatsingsbesluit.

Welke voorwaarden zijn er nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Vertrouwen. Het hele proces had vanaf de start democratisch moeten zijn. De belangen van de bewoners zijn nu niet gesteund. De dorpsraadcoöperatie heeft proberen mee te denken en uitgelegd wat er in het dorp speelt, maar vanuit besturen was er geen beweging mogelijk. De bevolking had tenminste inspraak moeten hebben vanaf het begin van het proces.

Als de plaatsing doorgaat verandert er te weinig voor Meeden. Er is dan waarschijnlijk te weinig ruimte om in het vervolg te participeren.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

Bij de agendapunten heerst het beeld bij de dorpsraadcoöperatie dat het geen gevoel voor de werkelijkheid is. Wat betreft compensatie zijn de huizenwaarden al zo naar beneden gegaan, mede ook door de komst van windmolens, dat hier al veel schade is. Daarnaast zou het voor het dorp, en wellicht ook meerder dorpen, belangrijk zijn te weten dat naast compensatie ook op papier staat dat het huidige voorzieningenniveau in stand blijft zoals het nu is. Waar in andere gesprekken het punt sociale cohesie is aangestipt, is dit voor Meeden niet van toepassing. Volgens het bestuur is de sociale samenhang heel goed gezien voorbeelden zoals sportdorp Meeden en het in stand houden van het zwembad.

Hoe ziet u de rol van gebiedscoördinator?

Iedereen is welkom voor een gesprek met de dorpsraadcoöperatie, zo ook de gebiedscoördinator. In een openhartig gesprek is het doel van de verkenningsgesprekken toegelicht en de positie en het plan van de dorpsraadcoöperatie duidelijk gemaakt. Het bestuur benadrukt dat de onafhankelijke positie van de gebiedscoördinator van het groot belang is en heeft waardering voor de openheid en directheid in het gesprek.

Overige opmerkingen:

- Dorpscoöperatie Meeden is al lange tijd in gesprek met gemeente en provincie over het windpark. Meeden heeft steeds aangegeven dat wanneer de windmolens drie kilometer van het dorp geplaatst worden er mogelijkheid is tot gesprek. Nu het besluit anders genomen is, en de windmolens in het plan binnen een straal van 3 kilometer staan, starten ze in samenwerking met Tegenwind een procedure op tegen het plaatsingsbesluit.

Dorpsraad Muntendam

25 november 2015

Naam: de heer Beishuizen en de heer Ridderbos.

Functie: voorzitter en penningmeester.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

De dorpsraad is weinig tot niet betrokken geweest bij de ontwikkelingen tot nu toe. Ze zijn van mening dat andere dorpen, zoals Meeden, als het gaat om de plaatsing van de windmolens, er meer toe doen. Ze vinden het prettig dat ze in de verkennende fase betrokken worden bij de ontwikkelingen en zijn bereid om verantwoordelijkheid te nemen. Het bestuur vindt dat de informatie eenduidig en helder moet zijn, dit zouden partijen samen moeten willen. Verder vinden ze dat “er voor de mensen zoveel mogelijk uitgehaald moet worden” en willen daar een bijdrage aan leveren. Dit spoor kan bewandeld worden naast het spoor van zienswijzen en bezwaar m.b.t. de RO procedure. Vanuit het principe; zie niet om in wrok maar kijk vooruit.

De dorpsraad is een stichting, vergaderingen zijn openbaar en het bestuur is van mening dat er voldoende draagvlak is om, in welke vorm dan ook, een representatieve rol voor het dorp te kunnen vervullen.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Onderlinge verhoudingen zijn goed. Tot nu toe nauwelijks betrokken bij het proces. Contact met collega dorpsraden komt redelijk opgang. Geen obstakels dienaangaande echter de manier waarop door sommigen (actiegroepen) actie wordt gevoerd heeft niet de instemming van dit bestuur. De verhoudingen intern, met het gemeentebestuur, maatschappelijke organisaties en de bevolking van Muntendam zijn goed.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie en niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolgesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

Het bestuur is daartoe bereid en wacht een nader gesprek daar over, in welke vorm dat het beste kan, verder af. Belangrijk is daarbij dat als er drempels zijn, partijen zich hebben ingegraven, zij zelf voor zich de ruimte moeten maken, om een soort van nieuwe start, doorstart, te kunnen maken op voornoemde drie agendapunten.

Het bestuur is zich bewust dat iedereen aan tafel, te veel partijen geeft en een dergelijke situatie niet vruchtbaar is. Ze opperen het idee om in clusters te gaan werken. Het bestuur hecht aan de voorwaarde dat ook de gemeenten in een dergelijk vervolgtraject actief participeren.

Welke voorwaarden zijn er nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Het samen creëren van een nieuwe start is een voorwaarde en er is een verbinder nodig. Het bestuur is van mening dat de coördinator, mits voldoende onafhankelijk en gedragen, deze rol kan/moet vervullen.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

De dorpsraad Muntendam deelt de voorgestelde agendapunten t.a.v. communicatie, participatie en compensatie. Met betrekking tot het eerste herhalen ze nogmaals de behoefte aan eenduidige informatie en een gezamenlijk initiatief. Dit hoeft niet te betekenen dat alle partijen gezamenlijk verantwoordelijk zijn, maar wel ieder voor hun eigen deel in een gezamenlijke nieuwsbrief bijvoorbeeld. Het bestuur voegt nog toe dat het van belang is om een agendapunt sociale cohesie op te voeren. Dat geldt misschien niet in alle dorpen in dezelfde mate, echter in sommige dorpen heeft het traject rond de windmolens een zware wissel getrokken op de sociale samenhang. Dit rechtvaardigt de extra aandacht.

Hoe ziet u de rol van gebiedscoördinator?

Blij met de komst en het feit dat Dorpsraad Muntendam nu wordt betrokken. Goed dat de eerste fase bestaat uit een verkenning. De opdracht voor de eerste fase om te bezien of partijen weer aan tafel willen samen en of er een gezamenlijke agenda kan worden gemaakt is goed. Dan opnieuw de balans opmaken.

Gebiedscoördinator moet zo verbinden, het niet zelf doen maar door anderen, lees verantwoordelijken, het werk laten doen en de voorwaarden creëren opdat zij dat ook kunnen.

Daarvoor is het nodig dat hij onafhankelijk en transparant is. Ook over de uitkomsten van de verkennende fase. Gebiedscoördinator geeft aan dat m.b.t. dit laatste ook de opdrachtgever een belangrijke verantwoordelijkheid heeft, als het gaat om het op te leveren product.

Dorpsbelangen Nieuw Scheemda

26 november 2015

Naam: mevrouw Dijkshoorn, mevrouw Jutting, mevrouw Schipma, de heren Eerkens, de heer Thunnissen en de heer van Rheen.

Functie: voorzitter, secretaris, penningmeester en bestuursleden.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

Dorpsbelangen trekt samen op met de Stichting Oldambtwindmolenvrij. De stichting is opgericht om namens de dorpsbelangenorganisaties en wijkplatforms in de gemeente Oldambt op te treden als vertegenwoordiger. Als gevolg van het van kracht worden van de Rijkscoördinatie-regeling zijn er binnen de gemeente vele initiatieven bij het Rijk genomen voor de inrichting van windclusters. De stichting Oldambtwindmolenvrij en daarmee Dorpsbelangen is niet of nauwelijks betrokken geweest bij de ontwikkelingen tot nu toe. De Stichting voelt zich nu als een soort speelbal van de gemeentebesturen en regelgeving (zie overige opmerkingen). Daarnaast laat de communicatie naar de dorpen toe te wensen over. De informatie naar dorpen toe moet eenduidig zijn.

Dorpsbelangen heeft op 3 juli 2015 bij het Rijk een zienswijze ingediend op de startnotitie Reikwijdte en Detail Windpark N33. Behoudens een ontvangstbevestiging is hierop geen verdere (inhoudelijke) reactie ontvangen.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

De stichting Oldambtwindmolenvrij stelt vast dat er een verstoorde verstandhouding en slechte communicatie tussen gemeenten en provincie (zie overige opmerkingen) is. Dorpsbelangen wil geen last hebben van verstoorde verstandhoudingen tussen gemeente en provincie.

Grondeigenaren zouden zich bewust moeten zijn dat de windmolenplaatsing verstoorte verhoudingen veroorzaakt tussen hen en burgers, zeker in de plaatsen waar concrete plannen zijn voor de plaatsing van windmolens. Maar ook richting andere dorpen, en gemeenten raken de onderlinge verhoudingen verstoord door de komst van de 6^e variant die ook gevolgen voor Nieuw Scheemda heeft. De verstoorte verhoudingen ontstaan door het 'doorschuiven' van de windmolens van Veendam en Menterwolde naar de gemeente Oldambt.

Dorpsbelangen had graag gezien dat de Stichting Oldambtwindmolenvrij meer betrokken was geweest bij het traject en daarmee Dorpsbelangen en het dorp ook. Beide worden veelal verrast door informatie via de media.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie en niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

Het bestuur ziet in dat de verkenning en mogelijke vervolggesprekken gaan over participatie, communicatie en compensatie, maar dit is lastig omdat er met de komst van de 6^e variant veel is veranderd voor de positie van Nieuw Scheemda. Het is voor het bestuur een moeilijke vervolgstap aangezien er geen draagvlak voor het plaatsingsbesluit is. Door het plaatsingsbesluit dat er nu ligt, is het dorp door meerdere spelers teleurgesteld en is er geen vertrouwen. Het is daarnaast voor dorpsbelangen van belang om te weten of het praten over compensatie en het indienen van bezwaar tegen het plaatsingsbesluit samen kan lopen. Dit moet voor het bestuur geen invloed op elkaar hebben.

Welke voorwaarden zijn er nodig om met alle spelers om tafel te gaan?

Dorpsbelangen wil voor de bewoners van Nieuw Scheemda staan en opkomen, maar het vertrouwen is de afgelopen tijd meerdere keren geschaad. Vertrouwen in de verschillende spelers is nodig om weer met z'n allen aan tafel te kunnen.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

Dorpsbelangen Nieuw Scheemda deelt de voorgestelde agendapunten t.a.v. communicatie, participatie en compensatie. Ze vinden het verstandig en belangrijk dat er communicatie over de ontwikkelingen aangaande het proces is. Daarnaast is het ook een goed idee om te weten van andere dorpen wat er daar speelt en gebeurt. Het bestuur vindt het belangrijk om ook het agendapunt sociale cohesie toe te voegen aan de agenda. De sociale samenhang moet niet lijden onder het traject rond de windmolens. Dit gaat zowel om de sociale cohesie binnen het dorp als ook tussen dorpen onderling.

Hoe ziet u de rol van gebiedscoördinator?

Wie gaat er iets met de resultaten van het verkenningsrapport doen vraagt het bestuur zich af. Uit deze opdracht moet gaan blijken of partijen weer aan tafel willen samen en of er een gezamenlijke agenda kan worden gemaakt. Dorpsbelangen ziet dit als een logische stap.

De onafhankelijke positie die de gebiedscoördinator hierin heeft is erg belangrijk voor Nieuw Scheemda. Daarnaast dient er een omgeving gecreëerd te worden waarin de verschillende spelers te vertrouwen te zijn.

Het chaotische verloop van het proces tot op heden en de communicatie heeft niet bijgedragen aan vertrouwen in overheidsorganen. Voor het vervolgproces is het van belang dat wordt geïnvesteerd in de vertrouwensrelatie.

Overige opmerkingen

In eerste instantie zou het windpark niet in de gemeente Oldambt komen. Pas bij de uitwerking van de 6^e variant is Oldambt, en dus ook Nieuw Scheemda, in beeld gekomen. Dorpsbelangen Nieuw Scheemda en stichting Oldambt windmolenvrij is steeds voor gehouden dat het POP aangehouden zou worden tijdens de gesprekken die gevoerd zijn. In dit plan zouden er geen windmolens in Oldambt komen. Uiteindelijk is het windpark toch steeds meer de kant van Nieuw Scheemda op gegaan, waardoor ze het gevoel krijgen de dupe te zijn geworden van lobby van andere gemeentebesturen.

Dorpsbelangen Scheemda

14 december 2015

Naam: de heer Oosterhoff, de heer Kamminga, de heer Perdok, de heer Kranenburg. De heer Jager, de heer de Vries, de heer Engelage en de heer Bruggers.

Functie: voorzitter, plaatsvervangend voorzitter, penningmeester en algemene bestuursleden.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

Door de 6^e variant is de vereniging nu partij geworden. Variant 6 was een verrassing voor de vereniging. Voorheen werd het windpark, windpark Meeden genoemd. Nu is het windpark N33. Dit was een verrassing voor de vereniging. De vereniging hoort dat dit plaatsingsbesluit feitelijk onomkeerbaar is, maar vindt het jammer dat het zo is gelopen en gaat er niet zondermeer mee akkoord.

De vereniging vindt duurzaamheid belangrijk en is dus niet tegen windmolens. Maar de vereniging vindt het jammer van het aantal en een aantasting van het landschap. De vereniging heeft hier dan ook een zienswijze tegen ingediend.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

In sommige dorpen is er sprake van onderlinge wrijving. In Scheemda speelt dit nu nog niet zo. Er bestaat wat wrijving tussen grondeigenaren die grond af hebben gestaan aan de initiatiefnemers.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

De vereniging gaat in gesprek. Communicatie vinden zij een belangrijk onderwerp. Duidelijke communicatie voorkomt onrust onder bewoners en de verschillende partijen. Ook compensatie is volgens de vereniging een belangrijk punt. Sommige bewoners hebben het idee dat ze afgescheept worden met een kleine compensatie. De vereniging vindt het van belang dat, indien de windmolens er komen, er open en eerlijk over mogelijke compensatie wordt gesproken. Dit om zoveel mogelijk uit dit proces te halen voor de bewoners. Participatie wordt ook als een belangrijk punt ervaren.

Welke voorwaarden zijn nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Voor de vereniging zijn er geen directe voorwaarden. De vereniging gaat met een open houding aan tafel en verwacht dit ook van de andere partijen dan ook en dat is dan wel een voorwaarde.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

Andere partijen hebben sociale samenhang en de landschapskwaliteit van het Oldambt genoemd als belangrijk agendapunt. De vereniging staat achter deze agendapunten. Op dit moment is er weinig onrust onder de bewoners van Scheemda met betrekking tot het windpark. De vereniging verwacht dat dit meer wordt zodra de windmolens worden gebouwd.

Het agendapunt met betrekking tot het in stand houden van de landschapskwaliteit van het Oldambt vindt de vereniging belangrijk. Het windpark beïnvloedt de landschapskwaliteit op zeer negatieve wijze.

Hoe ziet u de rol van de gebiedscoördinator?

De vereniging ziet de komst van de gebiedscoördinator als een goed startpunt. De rol van de gebiedscoördinator is duidelijk ingekaderd en objectief. In de gemeenschap is er wel wantrouwen met betrekking tot de rol van de gebiedscoördinator. Dit heeft er onder andere mee te maken dat er veel speelt in het gebied zoals krimp, aardbevingen en toenemende werkloosheid.

Dorpsraad Zuidbroek

13 januari 2016

Naam: Wil Keesom, Margrietha Swierenga en Jan Hoffard.

Functie: voorzitter en leden.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

De dorpsraad Zuidbroek is tegen de 6^e variant van het plaatsingsbesluit. De raad is van mening dat de plaatsing van de molens in deze variant onlogisch is en bij alle windrichting leidt tot enorme opbrengstverliezen omdat een groot deel van de molens altijd in het zog van meerdere andere molens zal staan. Door langs de N33 van Siddeburen tot Bareveld om de kilometer een molen te plaatsen kun je er meer kwijt, is het rendement aanzienlijk hoger en is de pijn veel meer verdeeld over een veel grotere groep mensen. Nu ligt het zwaartepunt teveel op alleen Meeden. De dorpsraad heeft een zienswijze ingediend tegen dit plaatsingsbesluit.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Het vertrouwen in de nationale, provinciale en lokale overheid is weg. In Zuidbroek is er tot op heden weinig weerstand maar in Meeden is veel onrust ontstaan onder de bewoners. De raad is van mening dat naarmate de plaatsing van het windpark dichterbij komt, de spanningen in het gebied verder toenemen.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

De dorpsraad onderschrijft de agendapunten communicatie, participatie en compensatie. Met name de agendapunten communicatie en compensatie vindt de dorpsraad van belang. Men dient met elkaar in gesprek te blijven en elkaar op de hoogte te houden. Daarnaast kan compensatie de pijn verzachten.

Ook de aangedragen agendapunten sociale cohesie, de landschapskwaliteit van het Oldambt, de technische staat van de molens en schadevergoeding aan de voorkant zijn punten die de dorpsraad Zuidbroek belangrijk vindt. De raad wil deelnemen aan een vervolggesprek over deze punten.

Welke voorwaarden zijn nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Voor de dorpsraad zijn er vooraf geen voorwaarden om aan tafel te gaan voor een vervolggesprek.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

De raad brengt geen nieuwe agendapunten in en ondersteunt de eerder ingebrachte agendapunten.

Hoe ziet u de rol van de gebiedscoördinator?

De rol van de gebiedscoördinator is een gegeven, ontstaan vanuit de 2^e kamer. Duidelijk is dat deze gebiedscoördinator voor zichzelf een invulling gedefinieerd heeft binnen het kader van zijn opdracht van de Minister van EZ. In die rol heeft hij contact gezocht en gesproken met ongeveer alle betrokken partijen en geïnventariseerd wat de behoeftes/knelpunten zijn. Hierover wordt in februari gerapporteerd aan de opdrachtgever en alle betrokken partijen.

Stichting Landschap Oldambt

2 december 2015

Naam: de heer Waalkens, de heer Rijn, de heer Tolsma en de heer Teerling.

Functie: voorzitter en leden van de werkgroep.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

De Stichting Landschap Oldambt zet zich in voor het behoud, herstel of versterken van het unieke Oldambtster landschap met haar weidsheid en haar dijkestructuur binnen het polder landschap. Ze beijvert zich voor het agenderen van de kwetsbaarheid van dit uniek stukje Noord Nederland. Daarover is goed overleg nodig met zowel regionale, provinciale en de nationale overheden.

De stichting is tegen de komst van windmolens in het Oldambt omdat het de intrinsieke waarde van het landschap aantast. Er wordt een hap uit de open ruimte genomen. De komst van windmolens is omstreden. De stichting wil graag de discussie hierover naar een hoger abstractie niveau tillen; dus het niet hebben over de directe overlast voor de betrokken inwoners i.v.m. slagschaduw of iets dergelijks, maar het hebben over de vraag of het maatschappelijk verantwoord is om zo'n uniek landschap aan te tasten. Is er genoeg respect voor dit landschap? En als dit zo is, dan wil de stichting graag meepraten over de invulling van het gesprek rondom het Windpark N33. De stichting heeft een zelfstandig ingediende zienswijze hierover neergelegd bij het Ministerie. Daarnaast wordt er op dit vlak ook samen opgetrokken met Dorpsbelangen Scheemda en Westerlee/Meeden.

Ze zijn teleurgesteld in de wijze waarop de verschillende overheden het overleg hebben gevoerd met de stichting en de inwoners. Daarbij constateert de stichting, dat bij de realisatie van het windpark het behoud van het landschappelijk karakter van het Oldambt in het gevolgde proces nauwelijks een plek heeft gehad.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Geconcludeerd mag worden dat de stichting over voldoende kracht en professionaliteit bezit dat goede verhoudingen een basis vormen om gewenste doelen te bereiken.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie en niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolgesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

Voor de stichting maakt de scheiding tussen het plaatsingsbesluit en de agendapunten niet uit. Zij zullen hun eigen weg volgen binnen de planologische procedure en voelen op zich voldoende ruimte om aan een vervolgoverleg deel te nemen.

Welke voorwaarden zijn er nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Naast het plaatsingsbesluit dient er vooral bij de provincie een open houding en bereidheid te bestaan om samen afspraken te maken om het verder verrommelen van het landschap te voorkomen. Dit wat abstractere doel dient een agendapunt te worden voor het vervolgoverleg over compensatie, participatie en communicatie. Het vraagt een houding om integraal naar het gebied te kijken en niet situationeel sturen.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

De stichting steunt de agendapunten zoals ingebracht, maar zeker ook het ingebrachte agendapunt: de versterking van de “sociale cohesie” binnen de verschillende dorpskernen. Het verbinden van het unieke landschap en haar rijke historie is daarbij een aandachtspunt. Tevens wil de stichting de agenda aanvullen met het maken van afspraken met o.a. de overheden over het behoud van de landschappelijke waarden binnen het Oldambt.

De stichting wil graag mede de agenda bepalen en dan speciaal het punt van een duurzame inrichting van het landschap waarbij geen inbreuk gemaakt wordt op de identiteit van het gebied. Tevens wil de stichting op de hoogte gesteld worden of andere partijen dit punt ook erkennen.

De stichting geeft aan dat er op korte termijn successen moeten worden geboekt. De stichting is vaak teleurgesteld door de overheid en het vertrouwen in de overheid moet terugkomen door betekenisvolle stappen van die overheid.

Er wordt in de eerste instantie niet in de compensatiesfeer gedacht maar in de beleidssfeer.

Hoe ziet u de rol van gebiedscoördinator?

Het bestuur kan zich vinden in de uiteenzetting van de gebiedscoördinator over zijn positie, rol en inzet. De gebiedscoördinator geen verlengstuk (handlanger) van overheden (EZ), maar een starter van een fatsoenlijke dialoog, gericht op vertrouwen terug te winnen en een eerlijk verhaal naar buiten brengen met een open kritische houding. Niet gehinderd door blokkades van opdrachtgever(s).

Overige opmerkingen

De SLO heeft een zienswijze neergelegd bij het Ministerie. De SLO heeft ook intensief samen gewerkt met Oldambt Windmolen Vrij en een aantal keren overleg gehad met toenmalig gedeputeerde William Moorlag. In één van de brieven van de provincie aan de minister zijn een aantal afspraken vastgelegd. Er is ook afgesproken dat de minister advies zal gaan vragen aan de Rijksadviseur voor het landschap over de landschappelijke inpassing van het windturbinepark.

Verkenninggesprek Ondernemersvereniging Handel en Nijverheid Scheemda

6 januari 2015

Naam: Gert Hensens.

Functie: voorzitter.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

Sinds kort is Gert Hensens de voorzitter van de ondernemersvereniging Handel en Nijverheid Scheemda. De ondernemersvereniging houdt zich bezig met het verbeteren van het ondernemersklimaat voor de ondernemers in Scheemda. Daarnaast werkt de vereniging aan het promoten van de gemeente Oldambt en het dorp Scheemda in het bijzonder.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Volgens de ondernemersvereniging is de sfeer in het dorp afwachtend. Het lijkt dat de komst van het windpark niet veel los maakt bij de bewoners.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

De ondernemersvereniging is bereid om deel te nemen aan het gesprek. De vereniging ziet voor zich zelf de rol als vertegenwoordiger van de ondernemers in Scheemda. De vereniging wil dit doen in samenwerking met dorpsbelangen Scheemda. Ze onderhoudt daarover ook intensief contact met dorpsbelangen, dat contact is goed. De vereniging wil graag zo veel mogelijk halen uit het windpark voor de ondernemers en bewoners van Scheemda en omliggende plaatsen. Met name door te focussen op leefbaarheid en het aantrekken van zoveel mogelijk werkgelegenheid voor Scheemda.

Welke voorwaarden zijn nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Voor de vereniging zijn er geen directe voorwaarden om aan tafel te gaan. Zoals eerder opgemerkt wil de vereniging dit samen met dorpsbelangen oppakken.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

Het is wenselijk dat de ondernemers in de regio samen gaan werken zodat ze hun krachten kunnen bundelen om zo veel mogelijk te profiteren van het windpark. Het windpark brengt extra werkgelegenheid en de vereniging ziet graag dat die werkgelegenheid onder lokale ondernemers verdeeld wordt.

Hoe ziet u de rol van gebiedscoördinator?

Het is goed dat de gebiedscoördinator een onafhankelijke en verbindende rol heeft. De vereniging ziet een voortrekkersrol voor de gebiedscoördinator.

Ondernemerskring Oost-Groningen

13 januari 2016

Naam: de heer Luinstra, de heer Blaakmeer, de heer Kloosterboer, de heer Smit en de heer Meijer.

Functie: voorzitter, penningmeester en bestuursleden.

Hoe is de huidige situatie? Rol? Positie?

De Ondernemerskring Oost Groningen bestaat op dit moment uit ongeveer 175 leden.

Hoe zijn de onderlinge verhoudingen?

Het bestuur hoort van haar leden weinig over het windpark. Hierdoor heeft het bestuur geen duidelijk beeld van wat de onderlinge verhoudingen zijn.

Deze verkenning gaat over participatie, communicatie en compensatie. Niet over het plaatsingsbesluit. Bent u bereid deel te nemen aan de vervolggesprekken over participatie, communicatie en compensatie?

De ondernemerskring wil aan tafel. Met name is het voor de vereniging interessant vanuit economisch perspectief. Wellicht dat hun leden willen investeren of participeren in het windpark. Tevens kan de compensatie die voortvloeit uit dit proces bijdragen aan de economie in Oost Groningen. Door middel van een informatiebrief worden de leden van OOG op de hoogte gebracht van dit verkenningsgesprek en de mogelijkheid tot deelname aan een vervolggesprek.

Welke voorwaarden zijn nodig om met alle spelers aan tafel te gaan?

Er zijn voor OOG geen voorwaarden om aan tafel te gaan.

Wat zijn belangrijke agendapunten?

De vereniging begrijpt het belang van de agendapunten voor de betrokken partijen en onderschrijft deze.

Hoe ziet u de rol van de gebiedscoördinator?

De vereniging ziet de rol als gebiedscoördinator als een onafhankelijke partij die de verschillende spelers in het gebied probeert te verbinden.

7.3. Correspondentie

- Brief van Stichting Platform Tegenwind N33 aan de gebiedscoördinator op 25-11-2015.

Stichting Platform Tegenwind N33

tegen de plaatsing van windturbines in het zoekgebied N33

postadres: Berkenlaan 2, 9651 BK, Meeden e-mail: secretaris@tegenwindn33.nl Voorzitter a.i.: Mevr. L. Zondag www.tegenwindn33.nl

Aan: Gebiedscoördinator WindparkN33, dhr. E. Groot
Betreft: vragen over aanstelling gebiedscoördinator

Meeden, 25 november 2015,

Geachte heer Groot,

Naar wij uit de pers hebben vernomen bent u aangesteld als gebiedscoördinator in de Provincie Groningen. **Wij willen, voorafgaand aan een eventueel gesprek, graag aan u onderstaande vragen stellen.** Wij zien deze vragen, die wij opvolgend genummerd hebben, per vraag **graag op korte termijn schriftelijk** beantwoord, zodat wij onze achterban kunnen informeren over uw rol als gebiedscoördinator.

- 1 Kunt u bevestigen dat u inmiddels in functie bent?
- 2 Indien u in functie bent, wie is dan de ondertekenaar van de aan u verstrekte opdracht?
- 3 Wat is de exacte inhoud van uw opdracht?
- 4 Wat zijn uw bevoegdheden in het kader van deze opdracht?

In de Veenkoloniën is sprake van meerdere windparken. Zo ligt in het Drentse deel van de Veenkoloniën het windpark Drentse Monden /Oostermoer. Dit is ook een van de redenen dat wij als TegenwindN33 en Storm Meeden samenwerken met de in dat gebied actieve actiegroepen onder de naam Tegenwind Veenkoloniën.

Vanuit dit samenwerkingsverband willen wij u de volgende vragen stellen:

- 5 Inmiddels is er voor Drenthe een gebiedscoördinator aan het werk gegaan. De problematiek t.a.v. de plaatsing van windturbines in Drenthe is vergelijkbaar met die in Groningen. Is er afstemming over de te volgen strategie, onderwerpen, gesprekspartners etc. tussen u en de gebiedscoördinator in Drenthe?
- 6 Gaat u (verdere) samenwerking aan met de gebiedscoördinator in een vervoltraject?

Er wordt gesproken over een verkenning die u gaat uitvoeren onder enkele inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven.

- 7 Kunt u ons vertellen aan welke criteria deze bewoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven moeten voldoen?
- 8 Kunt u aangeven wie u daarvoor in gedachten hebt?
- 9 Kunnen bewoners, organisaties of bedrijven zich ook zelf bij U aanmelden?

Er is sprake van een interferentie tussen windparkN33 en het geplande windpark DMOM.

10. Is het uw opdracht c.q. uw bedoeling om bewoners, organisaties en bedrijven uit de gemeente Stadskanaal ook te betrekken bij de gesprekken?

Stichting Platform Tegenwind N33

tegen de plaatsing van windturbines in het zoekgebied N33

In een artikel uit het Dagblad van het Noorden vernemen wij dat u uw inspanningen gericht zijn op het aan tafel krijgen van verschillende partijen. Ook dat het windpark, de locatie, het aantal en het type windturbines niet ter discussie staan.

11. Zoals u ongetwijfeld weet zijn de betrokken gemeenten en hun inwoners tegen de plannen die nu op tafel liggen. Nu uit publicatie blijkt dat het windpark niet ter discussie staat in uw plannen, moeten wij dan op voorhand de conclusie trekken dat de enige communicatie over samenwerking plaats zal vinden over de vraag hoe men het standpunt / de medewerking van de omwonenden kan beïnvloeden d.m.v. financiële tegemoetkomingen?

12. Oftewel: gaat het gesprek alleen nog over wat het wordt: een nieuw dak op het dorps huis, een wip kip, glasvezel internet of een korting op de energierekening?

13. Kunt u aangeven of de rechter bewoners nog ontvankelijk zal verklaren als zij een juridische procedure willen starten (planschade->compensatie waardedaling woning) en deelgenomen hebben aan deze gesprekken met u? Graag ontvangen wij u hier op voorhand een uitspraak over van u of van het ministerie aangezien voor veel mensen de waardedaling en het onverkoopbaar worden van hun woning één van de problemen zal zijn waar men mee te maken gaat krijgen. Dit risico hoort niet bij de bewoners te liggen, hier hoort van te voren duidelijkheid over te zijn.

<http://www.ed.nl/regio/kempen/reusel-de-mierden/eneco-verliest-proefproces-om-planschadewindmolens-reusel-1.5222835>

14. Hoe denkt u te kunnen bijdragen aan de leefbaarheid in een gebied door middel van een georganiseerd overleg, waarbij de planning van het windpark uitdrukkelijk niet ter discussie staat? Het landelijke buitengebied zal veranderen in een industriegebied, het begrip leefbaarheid zal voor inwoners nauwelijks of niet te compenseren zijn.

Als het plan zoals het nu voorligt ongewijzigd wordt uitgevoerd, dan zullen er hele dorpen ingesloten worden door deze bewegende machines van meer dan 200 meter hoog.

15. Graag ontvangen wij daarom van u uitleg hoe het kleine gebaar van een gebiedsfonds/speeltuintje/ korting op de energierekening o.i.d. in verhouding zal staan tot de grote negatieve gevolgen van het megawindpark dat men wil realiseren.

16. Hoe denkt u dan op basis van bestedingen uit een gebiedsfonds de leefbaarheid voor het gebied te kunnen behouden voor bewoners die worden ingesloten door 34 windturbines met een tiphoogte van meer dan 200 meter hoogte?

Wij denken namelijk dat dit onmogelijk is en dat de mogelijkheden die een gebiedsfonds/participatie biedt, in geen verhouding staat tot de teloorgang van de leefbaarheid in de Veenkoloniën. Denk hierbij aan de waardedaling of het onverkoopbaar worden van woningen. Het in ons gebied beoogde windpark zal rond en tussen duizenden woningen gepland worden en zal, net als windpark DMOM, een waardedaling voor onroerend goed van omwonenden tot gevolg hebben van minimaal 3%. Bij onverkoopbaar geworden woningen zal dit oplopen tot 100%.

<http://demonitor.ncrv.nl/inspraak/omwonenden-van-windturbines-zien-de-waarde-van-hun-woning-dalen-maar-krijgen-niets>

17. Hebt u ook mogelijkheden tot compensatie van de werkelijke kosten vanuit een gebiedsfonds?

18. Hoe denkt u om te gaan met maatschappelijke, economische en sociale gevolgen van deze plannen?

19. Hebt u ook mogelijkheden tot compensatie voor bedrijven die door de windturbines te maken krijgen met teruglopende klandizie?

7

U bent lid van de PvdA, een partij die haast wil maken met de realisatie van windenergie op land voor 2020. Dit wekt geen vertrouwen bij de bevolking.

20. In hoeverre bent u politiek onafhankelijk?

Stichting Platform Tegenwind N33

tegen de plaatsing van windturbines in het zoekgebied N33

Zoals bekend mag zijn, is er geen draagvlak voor het windpark N33, niet bij omwonenden, niet bij gemeenten, niet bij actiegroepen. In een representatief draagvlakonderzoek in de omgeving van windpark DMOM heeft meer dan 80% van de respondenten aangegeven tegen de plaatsing te zijn. Uit eerdere onderzoeken blijkt, dat het draagvlak onder burgers in provincies waar windturbines geplaatst gaan worden slechts 30-40% is en dat dit onder direct omwonenden zakt tot 11%.
<http://nlvow.nl/draagvlak-voor-dummies/>

21. Weet u dat er geen draagvlak is voor de plannen?
22. Heeft het volgens u dan enige realiteitszin, anders dan om hiermee voor uzelf een factuurbasis te creëren en zo uw eigen portemonnee te vullen, om met deze bewoners te gaan praten over iets wat ze helemaal niet wensen?
23. Voelt u zich niet gebruikt door EZ nu u als gebiedscoördinator de opdracht van EZ krijgt om hier aan het werk te gaan, terwijl er niet is voldaan aan de meest primaire voorwaarde, zoals door Minister Verhoeven en Minister Kamp in hun brieven aan de initiatiefnemers zijn gesteld, nl. "dat de initiatiefnemers in eerste instantie dienen te zorgen voor draagvlak"?
24. Hoe denkt u bewoners actief te maken om te praten over participatie, communicatie en het verdelen van een gebiedsfonds, terwijl deze bewoners door ditzelfde plan hun welvaart en welzijn zien verdwijnen en gezondheidsschade (zie de ervaringen van bewoners bij windturbines in andere landen) wordt berokkend wat door hun niet is te overzien?
25. Zal het niet zo zijn dat u uiteindelijk, zoals ook is gebeurd met het aanwijzen van windpark N33 als zoekgebied voor windenergie, alleen met een niet-representatief deel van de bewoners/organisaties afspraken maakt?

Een tot nu toe niet door de overheid erkend aspect aan de plaatsing van de geplande windturbines langs de N33/in de Veenkoloniën, is de gevolgschade. Hier is tot nu geen onderzoek naar gedaan en dit zou vanuit een Economische Effect Rapportage (EER) kunnen worden becijferd.

26. Is er financiële/ beleidsruimte gepland voor het inhuren van externe partijen die bijvoorbeeld een economische effectrapportage kunnen maken?

Bij het ontwerpen en inpassen van windturbineparken van meer dan 100 Megawatt heeft de rijksoverheid een doorzettingsmacht voor haarzelf geschapen. Via de crisis-en herstelwet en de RCR worden burgers en lagere overheden voor een groot deel buiten spel gezet. Op het moment is er sprake van een kantelpunt: vanuit de burger en de gemeenten klinkt de roep om een bottom-up benadering. Er ontwikkelen zich allerlei initiatieven, vooral op het gebied van zonnepanelen/-parken maar ook met andere vormen van duurzame energieopwekking.

27. Bent u op de hoogte van de plannen die er gereed liggen in Stadskanaal en Menterwolde voor grootschalige zonne-weides?
28. Wilt u zich in het kader van uw taak als gebiedscoördinator inzetten voor deze plannen als alternatief voor 100-120 megawatt geplaatst vermogen aan windenergie langs de N33? Met realisatie zou de doelstelling van de minister 14% duurzame energie in 2020 geen vertraging ondervinden en gehaald kunnen worden.

Stichting Platform Tegenwind N33

tegen de plaatsing van windturbines in het zoekgebied N33

Wij roepen u op om het gebied in te gaan en de focus van de initiatiefnemers en de windboeren op windenergie en die inmiddels gebaseerd is op (sterk) verouderde technieken en haaks staat op het regeringsbeleid, dat participatie van burgers bij overheidsprojecten voorstaat, om te draaien en in het verlengde van de wensen van de inwoners in te zetten op de realisatie van zonne-energie.

Wij zullen onze perscontacten ook voorzien van een afschrift van deze brief.

Graag ontvangen wij u op korte termijn *schriftelijk* antwoord op de gestelde vragen.

Hoogachtend,

Stichting PlatformTegenwindN33
Mevr. L. Zondag Voorzitter 0598
627636 / 06 49130930

Storm Meeden
Dhr. J. Hendriks
Lid actiegroep
06 12616864

- De reactie van de gebiedscoördinator op de brief van Stichting Platform Tegenwind N33 op 5-12-2015.

Groningen, 5 december 2015,

Stichting Platform Tegenwind,
t.a.v. dhr. Mulder (secretaris)
Berkenlaan 2
9651 BK MEEDEN

Geachte heer Mulder,

Naar aanleiding van uw brief d.d. 25 november bericht ik u het volgende;

Inmiddels ben ik met mijn werkzaamheden als gebiedscoördinator begonnen in opdracht van het ministerie van economische zaken.

Voorafgaande aan het besluit mij te benoemen is er een gesprek geweest tussen een aantal medewerkers van het ministerie en mij en mijn werkgever, KAW. In dit gesprek zijn over en weer de verwachtingen gewisseld tussen partijen over de aard van de opdracht. Dat heeft er in geresulteerd dat ik, samengevat, geacht wordt te verkennen of er de bereidheid is bij partijen, overheden, initiatiefnemers en maatschappelijke organisaties (bijv. dorpsraden en ondernemersverenigingen) om samen aan tafel te gaan, waarbij in ieder geval de volgende onderwerpen worden geagendeerd; communicatie, participatie en compensatie. Ik ben overigens volstrekt vrij om te bepalen met wie, wanneer en in welke volgorde. Indien er voldoende draagvlak is, kan vervolgens aan de inhoud worden gewerkt. Uiteraard zullen hier t.z.t. nadere afspraken over moeten worden gemaakt. Tijdens de gesprekken inventariseer ik of er de behoefte bestaat om ook andere agendapunten aan deze drie toe te voegen en in de gesprekken daarop volgend of dat wordt gedragen door andere potentiële gesprekspartners. Ik heb inmiddels ook gesproken met mijn collega in Drenthe.

Er is nadrukkelijke afgesproken dat het plaatsingsbesluit van de beide ministers uitgangspunt is voor mijn werk als gebiedscoördinator en dat ook niet van mij verwacht wordt dat ik, hoe dan ook maar, probeer daar draagvlak voor te verwerven. De verdere procedure dienaangaande zal zijn eigen dynamiek kennen, waarbij mogelijkwjs het eindoordeel aan de rechter is. Ik hecht aan deze scheiding, vanwege de zuiverheid/onafhankelijkheid van mijn positie.

Daarbij realiseer ik mij nadrukkelijk dat een deel van de inwoners tegen de komst van windmolens is en hun rechtspositie veilig wil stellen. Een vraag of het participeren in een overleg over bovengenoemde agendapunten deze positie in gevaar brengt, heb ik inmiddels voorgelegd aan een onafhankelijk jurist. De uitkomst daarvan wil ik graag in een nader overleg aan u voorleggen. Ander punt wat ik aan de orde heb gesteld, is de vrijheid om met verschillende partijen te kunnen spreken. Ik voer gesprekken met vertegenwoordigers van de verschillende geledingen, overheid, initiatiefnemers en maatschappelijke organisaties. Tijdens die gesprekken check ik met enige regelmaat of dat nog aanvulling behoeft vanuit de deskundigheid van betrokkenen. Dat zal tijdens een gesprek met u niet anders zijn.

U stelt in uw brief ook een aantal vragen die te maken hebben met het besluit om windmolens te plaatsen en tevens over de locatie. Ik heb reeds in het persbericht en wederom in deze brief aangegeven dat het besluit er ligt en dat dit ook voor mij een gegeven is, los van de uitkomsten van de nog te volgen procedure, waarbinnen ik in ieder geval geen partij ben. U kunt uiteraard zelf afwegen op welke wijze u in deze procedure wilt participeren, dit staat los van mijn verzoek met u in gesprek te willen gaan over voornoemde punten.

Ik realiseer me dat ik in algemene zin op uw vragen ben ingegaan. Ook vanuit de overtuiging dat het antwoord op sommige vragen het best tot hun recht komt in een gesprek, omdat dan de vraag achter de vraag dan wel details en nuances die er toe doen aan de orde kunnen komen. Het opstarten van een dialoog is immers geen rekenkundige kwestie, maar met name het opbouwen van een relatie, met respect voor ieders opvattingen en verantwoordelijkheid en waar partijen zich

comfortabel bij voelen. Mochten er daarnaast nog zaken zijn blijven liggen dan licht ik deze graag toe in een nader gesprek. Binnenkort neem ik contact met u op om hierover een afspraak te maken.

Met vriendelijke groet,

Emme Groot,
Gebiedscoördinator.

- E-mail naar het Dorpenbeheerteam Ommelandercompagnie op 7-12-2015.

Beste meneer Stikfort,

Onlangs heeft u contact gehad met mijn collega Eva Bennen over het voeren van een verkenningsgesprek met Emme Groot, de gebiedscoördinator van het Windpark N33. We willen graag weten hoe uw rol is in de huidige situatie met betrekking tot het windpark, wat volgens u belangrijke agendapunten zijn en of er bereidheid is om mee te doen aan een breed overleg, en in welke vorm dit dan zou zijn. Graag zou ik van u horen of u binnenkort met ons in gesprek zou willen gaan.

Met vriendelijke groet,

Hannah Miedema

- E-mail van het Dorpenbeheerteam Ommelandercompagnie van 7-12-2015.

Geachte mevrouw Miedema

Zoals ook is medegedeeld aan uw collega, Mw. Bennen, gaan wij dit eerst intern overleggen. Ons team komt eind december weer bijeen. U kunt voor medio januari een uitnodiging van ons verwachten voor een bespreking met het voltallige Dorpenbeheerteam 'Ommelandercompagnie'.

U kunt onze berichten hierover op termijn, tegemoet zien.

In het vertrouwen u op dit stadium voldoende te hebben geïnformeerd,

Bernard Stikfort,
Voorzitter.

Dorpenbeheerteam Ommelandercompagnie
Ommelanderwijk - Zuidwending
Secretariaat:
Sluisweg 48
9644 TS OMMELANDERWIJK

- E-mail naar het dorpenbeheerteam Ommelandercompagnie van 7-12-2015.

Beste meneer Stikfort,

Bedankt voor uw snelle reactie. Als het mogelijk is, zouden wij graag voor 20 januari een afspraak met u inplannen. Vanaf 20 -28 januari zijn wij namelijk niet beschikbaar.

Ik zie uw uitnodiging tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Hannah Miedema

- E-mail van het Dorpenbeheerteam Ommelandercompagnie van 18-12-2015.

Geachte mevrouw Miedema, Bennen,

Wij gaan er van uit, dat het gesprek rechtstreeks met dhr. de Groot zal plaatsvinden en niet met zijn secretariaat.

Inmiddels hebben wij het onderwerp in ons team besproken.

Wat is UW doel van het gesprek?

Als UW doel het verkrijgen van draagvlak is, bedanken wij nadrukkelijk voor de eer. Het is mede aan de gebied coördinator te danken, dat deze wanstaltige turbines het leefklimaat in ons gebied onomkeerbaar gaan aantasten.

Indien (en uitsluitend) als het gesprek dient om alternatieven bespreekbaar te maken, staan wij, namens onze dorpsgemeenschap, open voor dialoog

- E-mail van de gebiedscoördinator naar het Dorpenbeheerteam Ommelandercompagnie van 5-1-2016.

Geachte heer Stikfort,

Allereerst wil ik U graag alle goeds wensen voor het komende jaar.

Graag reageer ik hier bij op de correspondentie van december.

Ik wil graag persoonlijk met U in gesprek over de mogelijkheid om te bezien of er van uw kant de bereidheid is om, rond de verdere ontwikkelingen van het windpark, nader van gedachten te wisselen. Het gaat daarbij vooral om de onderwerpen; participatie, communicatie en compensatie.

Het staat U vrij om in het overleg uw opvattingen over het plaatsingsbesluit van de beide ministers aan de orde te stellen. Sterker nog het lijkt me goed om uw opvattingen via mij (nog eens) onder de aandacht te brengen van de verantwoordelijke bestuurders en andere geïnteresseerden en belanghebbenden. Het besluit als zodanig is door de beide ministers genomen en ik heb geen ruimte dit besluit opnieuw ter discussie te stellen, m.a.w. het is geen onderdeel van mijn opdracht. Het verslag van een eventueel gesprek met U, wordt ter goedkeuring aan u voorgelegd, en maakt onverkort onderdeel uit van mijn uitverslag.

Ten slotte nog het volgende, U geeft aan in U mail dat het mede aan de gebiedscoördinator is te danken dat de turbines het leefklimaat in uw omgeving aantasten. Ik hecht eraan U te melden dat mijn aanstelling heeft plaatsgevonden nadat het plaatsingsbesluit door de beide ministers is genomen. Van enige invloed en/of betrokkenheid op dat besluit van mijn kant is dan ook geen sprake. Ik heb, bij het aanvaarden van mijn opdracht het ministerie nadrukkelijk laten weten, NIET te willen werken aan draagvlak voor het plaatsingsbesluit. Dit besluit kent inmiddels zijn eigen procedure van bezwaar en dergelijke. Het staat U dan uiteraard ook vrij om, naast het overleg met mij, de door U eventueel noodzakelijk geachte (juridische) stappen te ondernemen tegen het besluit.

Ik hoop dat ik U zo voldoende heb geïnformeerd en hoop binnenkort een afspraak met U te kunnen maken.

Met vriendelijke groet, Emme Groot

- E-mail van het Dorpenbeheerteam Ommelandercompagnie van 30-01-2016.

Geachte meneer Groot,

In navolging van ons telefonisch onderhoud herhaal ik, namens het Dorpenbeheerteam de Ommelandercompagnie, dat een gesprek uitsluitend zin heeft indien alternatieven bespreekbaar zijn. Dit mag u letterlijk quoten in het eindrapport.

Bernard Stikfort,

Voorzitter Dorpenbeheerteam de Ommelandercompagnie.

- Brief van Dorpsbelangen Scheemda gericht aan de gebiedscoördinator van 14-12-2015.

Scheemda : 14 december 2015

Aan : Aan Gebiedscoördinator de heer E. Groot

Betreft : Windmolenpark N33

Geachte heer Groot,

Dorpsbelangen Scheemda is een organisatie die altijd de mogelijkheden van overleg zal benutten om de belangen van de dorpsbewoners uit Scheemda zo goed mogelijk te vertegenwoordigen. Wij zijn daarom altijd bereid om deel te nemen aan gesprekken over het voorgenomen Windpark N33.

Dorpsbelangen Scheemda is nog steeds tegen de realisatie van Windpark N33 in de huidige voorgestelde vorm en behoudt zich het recht voor om in de verdere procedures, zienswijzen bezwaar beroep in te dienen. Deelname aan dit overleg en eventueel volgende gesprekken kan daar geen afbreuk aan doen. Ons is gezegd, in eerdere overlegsituaties, dat er geen overlast voor de bewoners van Scheemda zal plaatsvinden, maar we willen dit dan ook zwart op wit van de initiatiefnemers.

We zijn verheugd over het schrappen van 8 windmolens, maar dit is ons nog niet genoeg. Onze voorkeur gaat uit naar kleinere aantallen in meer clusters over een groter gebied. Indien er wordt gesproken over compensatie zien wij graag dat het geld wordt geormerkt binnen een begreemd gebied ("potje dorp Scheemda") en iemand van Dorpsbelangen Scheemda participeert in toekenning van de gelden.

Overigens stellen wij dat Scheemda niet alleen de hinder van de windmolens op het grondgebied van Oldambt zal ervaren, maar van alle molens in het park.

Wij verzoeken u dan ook om dit mee te nemen in de gedachten over compensatie.

Mocht het plan Windpark N33 in de huidige vorm toch doorgaan, maak dan de omliggende dorpen in het getroffen gebied energieneutraal (middels molens en zonnepanelen).

Hopelijk komt het niet zover met de voorgestelde vorm van Windpark N33.

Graag deze brief integraal opnemen in het verslag.

Namens Dorpsbelangen Scheemda

Albert Oosterhoff
Voorzitter

7.4. Advies TRIP advocaten

TRIP
ADVO
CATE
& N
OTAR
ISSEN

KAW
T.a.v. de heer E. Groot
Postbus 1527
9701 BM GRONINGEN

Per e-mail: e.groot@kaw.nl

Mr. R. Snel
Advocaat
Tel.: 050-5997942
Fax: 050-5997977
E-mail: r.snel@triplaw.nl
Website: www.triplaw.nl

Groningen, 7 december 2015

Inzake : KAW Windmolenpark N33
Onze ref. : 31502298/RS/ems
Documentnr. : 21432010v1

Geachte heer Groot,

Dank voor uw e-mail van 2 december 2015 waarin u mij een tweetal juridische vragen hebt voorgelegd. Graag beantwoord ik uw vragen hieronder.

Uw eerste vraag is of er een formeel juridische relatie ligt tussen het verkrijgen van overeenstemming over compensatie voor het gebied en de planologische procedure. Anders gezegd: kan een bouwvergunning worden geweigerd als er geen overeenstemming is over de compensatie.

Een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen kan worden geweigerd op gronden van artikel 2.10 Wabo. In dat artikel zijn dwingende en limitatieve weigeringsgronden opgenomen. Het niet bereikt hebben van afspraken over compensatie is niet één van die gronden, zodat een bouwvergunning niet om die reden geweigerd kan worden. In zoverre bestaat er dus geen formeel juridische relatie.

Ik teken volledigheidshalve aan dat een bouwvergunning wel geweigerd kan worden op de grond dat het bouwplan niet in het bestemmingsplan past. Is dat het geval, dan is een wijziging van het bestemmingsplan of een vergunning om van dat gebruik af te wijken, noodzakelijk. In de context van die planologische procedure is vanzelfsprekend van belang wat de nadelige gevolgen van de windmolens kunnen zijn. Ook in die context geldt echter dat de vraag naar de omvang van eventuele nadeelcompensatie of het

bereikt hebben van overeenstemming daarover geen rol speelt bij de vraag of het besluit aanvaardbaar is. Ook in zoverre zie ik derhalve geen formeel juridische relatie.

Uw tweede vraag is of partijen die bezwaar maken – ik neem aan tegen het planologische besluit of tegen de bouwvergunning – hun rechtspositie in gevaar brengen wanneer zij aan de overlegtafel instemmen met een compensatieregeling.

Ook die vraag kan ik ontkennend beantwoorden. Eenieder die belanghebbend is bij een besluit kan daartegen bezwaar of beroep instellen. Die mogelijkheid wordt niet weggenomen of verminderd door overeenstemming te bereiken over een eventuele compensatieregeling.

Nadeelcompensatie heeft betrekking op de gevolgen van een rechtmatig besluit. Of het besluit rechtmatig is, blijkt pas aan het einde van de bestuursrechtelijke procedure. In de procedure betogen zij die bezwaar of beroep maken juist dat sprake is van een onrechtmatig besluit. Als zij daarin gelijk krijgen, komt het besluit er als zodanig niet en valt er dus ook geen nadeel te compenseren. Afspraken over nadeelcompensatie lopen dus als het ware vooruit op de situatie dat de eventuele rechtsmiddelen tegen het besluit niet zullen blijken te slagen. Het voeren van de bestuursrechtelijke procedure tegen het besluit en het maken van afspraken over de nadeelcompensatie bijten elkaar dus niet.

Graag ga ik ervan uit uw vragen aldus afdoende te hebben beantwoord. Uiteraard vindt u mij graag bereid een eventuele nadere toelichting te geven, waar u dat wenselijk acht.

Met vriendelijke groet,

R. Snel

7.5. Bijlagen van de heer Kalk en de heer Wagenaar

NIEUW TÛDPERK: GEDIPLOMEERDE AMBACHTEN 18-4-2014
 DUURZAAM ENERGIE_TURF_KOLEN_OILIE_ZONNE WEIDEN_WINDMOLENS

Duurzaam gas uit wind en zon

Een groep bedrijven en kennisinstellingen in het Noorden is bezig met het omzetten van groene stroom in duurzaam gas. Dit gas kan dienen als groene grondstof voor de chemie, als groene brandstof of als groen gas om huizen te verwarmen. De ontwikkeling van Power to Gas, zoals deze technologie heet, wordt begeleid door de stichting Energy Valley.

Energy Convention
 Tijdens de Energy Convention op 18 april minister dr. Geert Wilders kwam de deelnemers bij elkaar om te praten over de planning, financiering en technische ontwikkeling.

Michel Branda, André Broers

Power to Gas in het kort

- Verbinding tussen stroom- en gasnet
- Efficiënte methode, er gaat weinig energie verloren
- Gastransport is goedkoper dan transport van stroom
- Potentie tot grootschalige opslag van duurzame energie
- Verbinding naar chemische industrie
- Innovatieve technologie biedt mogelijkheden in andere sectoren

Syngas, biogas en groen gas

- Syngas: mengsel van koolmonoxide en waterstof, nu veel gebruikt in de chemie
- Groen gas: syngas of biogas dat is opgewerkt tot aardgas-kwaliteit
- Biogas: mengsel van methaan en koolstofdioxide uit vergisting

Voordelen Windmolenbos
 TEGEN WINDLAVENEN 120 MTR HOOG
 ZAMEN BOUWEN MET EEN GROENE TOEGEMET

4. Historie duurzamer maken wordt gemakkelijker in de provincie Groningen. Foto: Archief DvVN

Zo werkt het

1 Groene stroom
 Als het aanbod te groot is, gaat de overblijvende stroom naar de Power to Gas installatie

2 Elektrolysator (Power to Gas)
 Gebruikt groene stroom om water te splitsen in zuurstof (O₂) en waterstof (H₂)

3A Torrefactie-installatie
 - Conserveert biomassa bij hoge temperatuur tot biokool
 - Zo wordt de energie-dichtheid verhoogd
 - De biokool gaat naar de biovergasser

3B Biovergasser
 Gebruikt waterstof om biokool om te zetten in synthetisch gas (syngas) en CO₂

4A Groen gas uit syngas
 Deze installatie gebruikt een stroomgas proces om syngas om te zetten tot methaan, dat is groen gas

4B Groen gas uit CO₂ + H₂
 Deze installatie neemt CO₂ uit de vergassingsinstallatie met waterstof tot groen gas

Biochemische weg
 - Groen gas
 - LNG en LDC voor de transportsector
 - Brandstof voor auto's en busvoertuigen
 - Chemische industrie
 - Chemische industrie

energy

KIE EGLE DE KIEKES 6 3600 AC MEYENDEAN 4596 GLENS
MES Ministerie van Energie-Stichting **VELDWERK**
G. BEGGEMAN MEIJERWEG 41 9600 JH MEYENDEAN 4596 GLENS

JAAR 1900 -- JAAR 1945 -- JAAR 1960 -- JAAR 2000 -- JAAR 2020
 TURF -- MOLEN -- OLIE -- AARDGAS -- LN GAS -- WATERSTOF -- WIND -- ZON -- EP / VLOED

DUURZAAM ENERGIE NIEUWE TIJDPERK

Bekijk kleinschalige windturbines - ontwerp

1 NFG STATION
 2 STIKSTOFFABRIEK
 3 COMPRESSOR STATION
 4 KNOOPPUNT ENERGIE

Meeden

Tipscompagnie

Borgcompagnie

Abbeiding: Horizontale As Turbines (HAT type)

Voor een HAT is de optimale stand naar de wind toe, de turbine zoekt zelf deze stand op met behulp van een staart of kruilmotor. Hierdoor zijn locaties met een constante windrichting het meest geschikt voor dit type.

Gemeente Menterwolde
 Beleidskaart kleinschalige windturbines

Legenda

Gemeente Slechteren	HAT	VAT
Provinciaal buitengebied	✓	✓
Bedrijventerreinen	✓	✓

smartflower POP – het wereldwijd eerste All-in-One zonne-energiesysteem

- ✓ All-in-one zonne-energiesysteem zonder omslachtige installatie (plug & play)
- ✓ Efficiënte stroomproductie: tot 40% meer opbrengst door smart tracking, exact op de behoefte aangepast op het moment dat u stroom nodig heeft
- ✓ Dankzij smart cooling en smart cleaning worden anders gebruikelijke verliezen door oververhitting en verontreinigingen tot 15% voorkomen.
- ✓ Ideaal, wanneer uw dak niet in aanmerking komt (uitlijning, esthetiek, haurobject): smartflower POP is niet aan een vaste locatie gebonden en kan bij verhuizing meegenomen worden
- ✓ De hoogste kwaliteit uit Oostenrijk en de beste begeleiding door lokale handelaars

MET SMARTFLOWER POP ZIET U STIJGENDE ENERGIEKOSTEN MET VERTROUWEN TEGEMOET

GEWOON INSTALLEREN, AANSLUTEN EN GROENE STROOM PRODUCEREN

smartflower™

smartflower POP

- ✓ Nominaal vermogen 2,31 kWp
- ✓ Vermogensopbrengst door het middels 2 assen volgen van de zonnestand 3.400-6.200 kWh/a afhankelijk van de regio
- ✓ All-in-one zonne-energiesysteem (plug & play)
- ✓ Made in Austria
- ✓ Kleurkeuze*

De keuze van de kleur kan om esthetische redenen van de originele foto afwijken. Het is ook mogelijk om andere kleuren te kiezen op aanvraag voor smartflower POP-standen.

VANAF € 12.950,- EXCL. BTW

Installatiepakket standaard

- ✓ Locatieanalyse
- ✓ Transport / Bezorging*
- ✓ Eenvoudige installatie d.m.v. grondschoeven

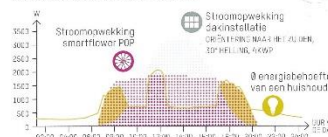
* M.u.v. Waddeneilanden (op aanvraag)

VANAF € 1.750,- EXCL. BTW

- OPTIES
- ✓ RAL kleur
- ✓ Voorzien van logo
- ✓ Leasen (Prijsopgave op aanvraag)
- ✓ Onderhoudspakket
- ✓ Verzekering (vandalisme)

SMARTFLOWER POP IN VERGELIJKING MET EEN STATISCHE DAKINSTALLATIE*

smartflower POP heeft een beduidend langere Peak fase en werkt ook tijdens de daluren stroom op – wat een tekort aan stroom in de omgeving van haar zelfde opvoeding naar de zon niet mogelijk kan krijgen: smartflower POP bereikt een eigen rendement van ca. 60% – een vergelijkbare dakinstallatie gemiddeld slechts ca. 30%.

*Dankzij de unieke, type die dag in 't Hooft-dam

MEER INFORMATIE OVER ONZE SMART FEATURES VINDT U OP WWW.SMARTFLOWER.COM

MEER EFFICIËNTIE DOOR SMART FEATURES

	SMARTFLOWER POP	DAKINSTALLATIE
Nominaal vermogen	2,31 kWp	4 kWp
Opbrengst	3.220 kWh	3.650 kWh
VERMINDERDE RENDEMENTEN		
Afwijking van zuidelijke richting en dekking (max. 12% mogelijk)	smart tracking	-3%
hogere moduletemp., slechts warmteafleiding, warmteopslag	smart cooling	-5%
Vervuiling (bv. floor sand, zout, stof), sneeuw	smart cleaning	-3%
GECORRIGEERD RENDEMENT		
Eigen rendement	60%	30%
Zelf gebruikte hoeveelheid energie	1.322 kWh	1.028 kWh
Hogere efficiëntie eigen verbruik	188%	

PKS S. Photovoltaic & Energy Application Information System, 11/12/16 (nr. 20) voor meer informatie over de mogelijkheden van de smartflower POP, zie de website: www.smartflower.com

Art Flower Energy bv
 Phoenixweg 43
 9641 KS Veendam
 +31(0)598 63 44 77

Zonnepark SUNBROUCK in Zuidbroek wint premie van € 50.000,-

Op 8 december is in Groningen de provinciale postcodepremie uitgereikt. De provincie oordeelde dat het zonnepark SUBROUCK een zeer kansrijk project is en heeft de initiatiefnemers beloont met de hoofdprijs. Het project moet uiterlijk in 2016 worden uitgevoerd en voldoen aan geldende planologische kaders.

Gedeputeerde Energie Nienke Homan: "Wij willen in Groningen een forse bijdrage leveren aan de transitie naar schone en veilige energie, bijvoorbeeld door het zelf opwekken van zonne-energie. Onze inwoners moeten kunnen delen in de opbrengst. Met de Postcoderoospremie helpen we collectieven die een goed plan hebben om dit écht te realiseren. De Postcoderoospremie kan alleen worden aangevraagd door initiatiefnemers die zich inzetten voor de realisatie van een nieuw Zonnepanelenpark in de Provincie Groningen." Initiatiefnemers dienen zo con-

creet mogelijk kenbaar te maken op welke wijze praktijkbevindingen voor, tijdens en na realisatie gedeeld worden met de provincie.

Haalbaarheid zeer kansrijk
Zonnepark SUNBROUCK werd als zeer kansrijk beoordeeld.

(Lees verder elders in deze krant.)

MEEDENERWOLD
KNOOPPUNT
VAN ALLE
ENERGIE
VOEDING VOOR
ALLE CAVERNES
PEKELA
VEENDAM

Werkbezoek van Nienke Homan, gedeputeerde GroenLinks aan Duurzaam Menterwolde op de vroegere crossbaan Zuidbroek (beoogde locatie Zonnepark).

Het DNA van de nieuwe gemeente

Buurtgesprek herindeling HSSM

Afgelopen januari 2015 hebben de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde (HSSM) de intentie uitgesproken met elkaar een herindelingsproces te gaan. Bewoners van de nieuwe herindelingsgemeente HSSM worden nadrukkelijk bij het herindelingsproces betrokken. Een belangrijk onderdeel hiervan is een aantal buurtgesprekken met de inwoners van bovengenoemde gemeenten. Afgelopen woensdag 2 december was er een buurtgesprek in het Dorpshuis te Meeden. Burgemeester Rein Munniksma en wethouder Lian Veenstra van de gemeente Menterwolde, extern begeleider Hannie te Grotenhuis en Gerbrich Dijkstra, intern projectleider van het Kompas waren bij deze bijeenkomst aanwezig.

Ongeveer 25 inwoners, verdeelt over de dorpen Meeden, Muntendam en Noordbroek, waren

variant HSSM en voor Veendam blijven. "In een brief van 3 september 2014 hebben we dit ook aangegeven bij zowel de gemeente als de provincie en hier hebben we nooit een reactie op gehad. De argumenten die we toen gebruikt hebben gelden nog steeds", aldus de Dorpsraad. "Het wordt tijd voor een tegengeld." De burgemeester gaf aan dat het toenmalige college en de partijen die er achterstonden voor HSSM hebben gekozen.

Daarna kwam er een ander college, die ook achter de voorgenomen fusie is blijven staan. En het eventuele nieuwe college, dat nog benoemd gaat worden, zou weer kiezen voor de variant HSSM. Men kiest er bijna altijd voor de hele gemeente onder te brengen in één groter geheel. De aanwezigen worden uitgenodigd

om in twee groepen met elkaar in discussie te gaan. De ene groep gaat het over leefbaarheid hebben en de andere over nabijheid van de gemeente. Ook wordt gevraagd een kaartje in te vullen met suggesties voor een nieuwe naam; HSSM is een werknaam. Het is goed om als inwoner te laten weten waar je je bij betrokken voelt, wat je belangrijk vindt en wat je verwacht van de nieuwe gemeente. Een grotere gemeente is ook nodig om financieel gezond te blijven en de voorzieningen en leefbaarheid op peil te houden. Uiteindelijk moeten we samen verder, als één gemeente. Het is goed dit positief te benaderen. Als je geen ambitie hebt lukt het zeker niet.

NAAM VAN DE NIEUWE
GEMEENTE

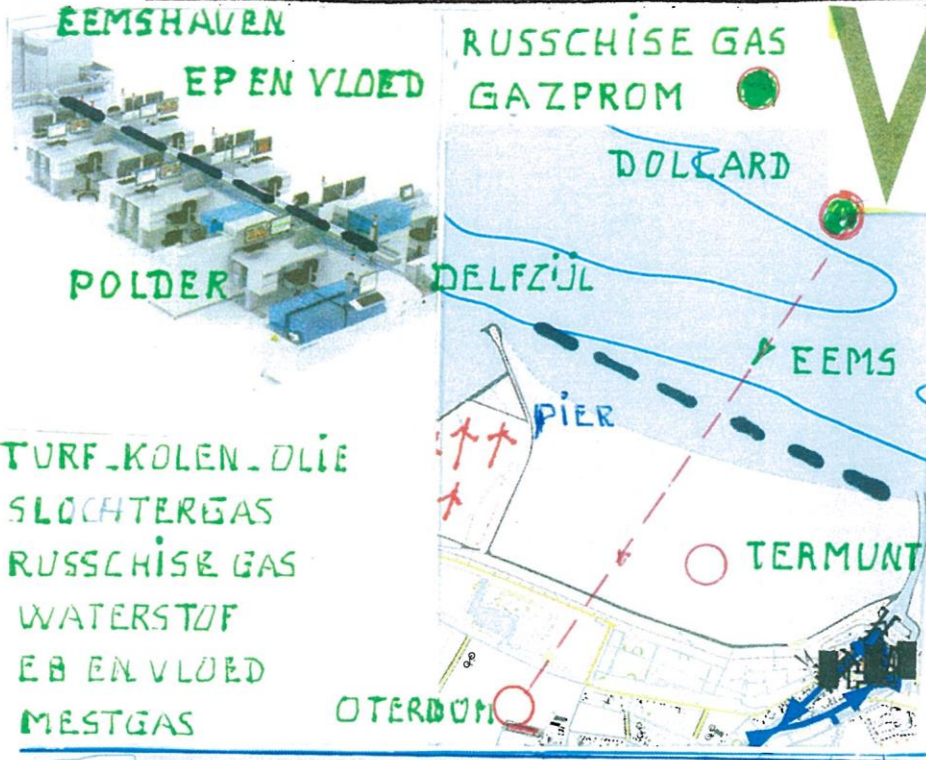
DOSTERVEEN
OF
DOSTERWOLD
OF
MEEDENERWOLD

De gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde (HSSM) fuseren op 1 januari 2018 tot één nieuwe gemeente. De inwoners kunnen actief deelnemen aan de buurtgesprekken. Woensdagavond 2 december was er een bijeenkomst in Meeden, waarin een ieder vrij was zijn eigen mening te verkondigen.

naar het buurtgesprek in Meeden gekomen. Burgemeester Rein Munniksma opende de avond. "Het doel van deze avond is praten over de toekomst van de nieuwe gemeente." Verder refereerde hij naar een oproep op Facebook van de Dorpsraad Meeden. Hierin zeggen ze dat ze zich blijven verzetten tegen de

Herinrichting Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën

EEMSHAVEN
EP EN VLOED
POLDER
TURF, KOLEN, OLIE
SLOCHTERGAS
RUSSCHISE GAS
WATERSTOF
EP EN VLOED
MESTGAS

EEMSHAVEN
STOOMCENTRALE
LNG SHELL-ESSO
DELZIJL
ONDERWÛS WINDENERGI
TERMUNTEN
STROOMUITEP EN VLOED
OTERDOM GAZPROM
COMPRESSORSTATION

SAPPEMEER
GAS WASSERETTE
ZUIDBROEK
MENGSTATION
STIKSTOF FABRIEK
SCHEEMDA
COMPRESSORSTATION
MEEDEN
KNOOPPUNT ENERGIE
RW E/ENECOL ESSENT
VEENDAM
MEST CENTRALE
OPSLAG AARDGAS
STADSKANAAL
TECHNISCH ONDERWÛS
STAR MUSEUM
PERSLUCHT LDC

productie waterstof

KLAZIENAVEEN-NOORD Landgoed Scholtenszathe in Klazienaveen-Noord wil op grote schaal waterstof produceren. Waterstof wordt gezien als een zeer duurzaam alternatief voor fossiele brandstoffen. „Dit is absoluut bijzonder”, zegt professor Bernard Dam, hoogleraar technische natuurwetenschappen aan de TU Delft. „Er zijn her en der wel initiatieven, maar niet op deze schaal.”

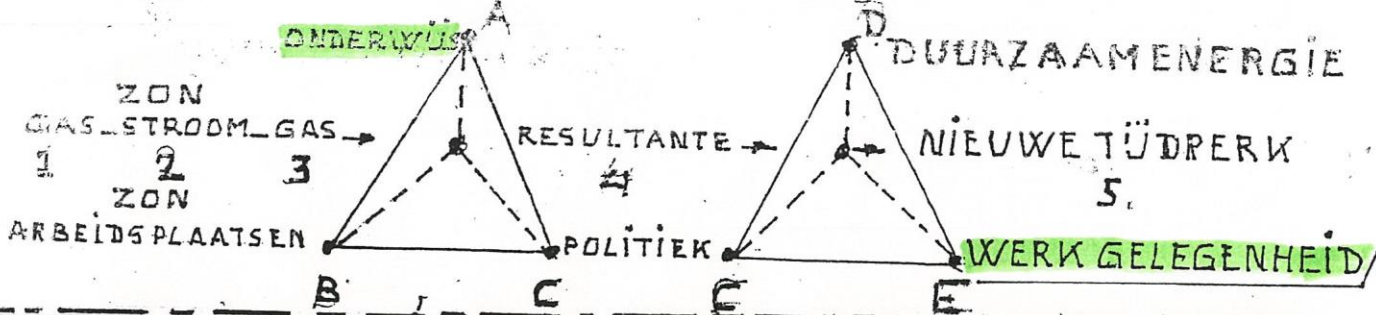
K.H. KALK
DE AKKERS 6
9649 JC MUNTENDAM
0598 612075

MES
Muntendammer Energie-Stichting

VELDWERK

G. WAGENAAR
MIDDENWEG 41
9649 HR MUNTENDAM
0598 612093

Kamp huurt Groot in voor windpark N33

JOHAN DE VEER

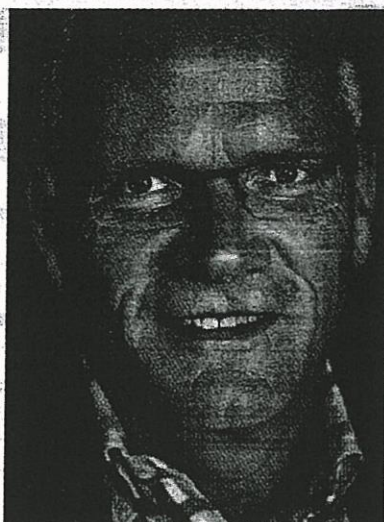
MEEDEN/DEN HAAG Emme Groot, oud-burgemeester van Delfzijl, onderzoekt of omwonenden, bedrijven en maatschappelijke organisaties nauwer betrokken willen zijn bij het windpark N33.

Minister Henk Kamp (VVD, Economische Zaken) heeft Groot gevraagd poolhoogte te nemen in het gebied. Hij moet kijken of de regio wil praten over financiële participatie en compensatie. De komst van 27 turbines boven Meeden en 8 bij Veendam staat voor Kamp niet ter discussie.

Na een rondje regio zal blijken of de samenwerking met grondeigenaren en projectontwikkelaars RWE en Yard Energy kan worden georganiseerd. Zo zouden omwonenden wellicht een aandeel kunnen krijgen in het windpark. De vraag is ook hoe de regio het geld dat de initiatiefnemers van het windpark in een gebiedsfonds stoppen, wil besteden. Er kunnen voorzieningen in de omgeving van worden betaald.

Of Groot die onlangs afscheid nam als burgemeester van Delfzijl, daar poot aan de grond krijgt is zeer de vraag. Net als in de Drentse veenkoloniën is het jarenlange verzet tegen grootschalige windparken alleen maar gegroeid. Actiegroepen Tegenwind N33 en Storm Meeden lieten al weten geen boodschap te hebben aan een 'oliamannetje' dat de klus klaart voor minister Kamp.

Groot moet desondanks de komende twee maanden proberen een klimaat te scheppen waarin partijen

Emme Groot

uiteindelijk bereid zijn met elkaar om tafel te gaan. Omlangs verklaarde RWE de komst van deze zes maanden geleden aangekondigde gebiedscoördinator af te wachten. Het energieconcern vindt de kwestie hypergevoelig en voelt er niets voor op eigen houtje het gesprek aan te gaan met omwonenden.

Wat de minister betreft gaan de gesprekken tussen Groot en de regio niet over de locatiekeuze, de hoeveelheid turbines en het type dat wordt geplaatst. In oktober hebben Kamp en zijn collega minister Melanie Schultz van Haegen (VVD, Infrastructuur en Milieu), een besluit genomen over de voorkeurslocatie. Het aantal windmolens en het type is een zaak van de ontwikkelaar.

De oud-bestuurder zegt dat zijn opdracht is geslaagd als na verloop

Actiegroepen hebben geen boodschap aan een 'oliamannetje'

van tijd partijen met elkaar aan tafel willen zitten. „Dan kun je bouwen aan vertrouwen. Als dat vertrouwen er eenmaal is, is de inhoud een stuk minder ingewikkeld.”

De nieuwe gebiedscoördinator weet nog niet wat de aard en de omvang van de compensatie moet zijn die RWE en Yard Energy de omwonenden van het omstreden windpark bieden. „Daar loop ik niet op vooruit. Het is te vroeg en ongepast daarover nu al uitlatingen te doen.” Groot begint deze week aan zijn klus.

Drentse veenkoloniën

Al eerder benoemde minister Kamp voor de windparken Drentse Monden en Oostermoer in de veenkoloniën een gebiedscoördinator. Het is Titian Oterdoom uit Haren die met projectontwikkelaars en omwonenden het gesprek moet aangaan over financiële participatie en compensatie. De minister beschouwt dat als een zaak van de regio. Al snel was duidelijk dat Oterdoom aan zowel de Groningse als Drentse kant niet kan rekenen op een warm welkom. Tegenstanders maakten duidelijk dat Oterdoom beter kan wegblijven. Zij leggen zich nog niet neer bij de komst van het windpark.

AKZO PHILIPS GAS UNI GAZPROM FMC SHELL ESSO HET VERTROUWEN

NAM

MES

Muntendammer Energie-Stichting

VELDWERK

K.H. KALK
BEAKKERS 6
9649 JC MUNTENDAM
0598 612075

G. WAGENAAR
MIDDENWEG 41
9649 HR MUNTENDAM
0598 612493

Kamp huurt Groot in voor windpark N33

JOHAN DE VEER

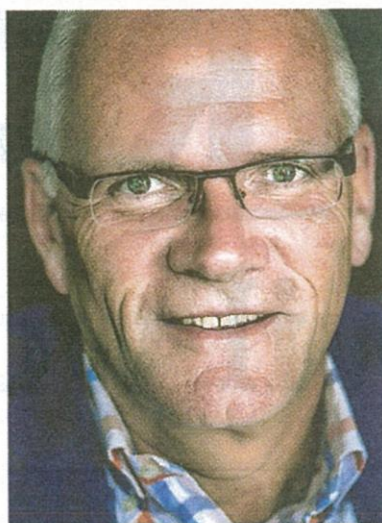
MEEDEN/DEN HAAG Emme Groot, oud-burgemeester van Delfzijl, onderzoekt of omwonenden, bedrijven en maatschappelijke organisaties nauwer betrokken willen zijn bij het windpark N33.

Minister Henk Kamp (VVD, Economische Zaken) heeft Groot gevraagd poolhoogte te nemen in het gebied. Hij moet kijken of de regio wil praten over financiële participatie en compensatie. De komst van 27 turbines boven Meeden en 8 bij Veendam staat voor Kamp niet ter discussie.

Na een rondje regio zal blijken of de samenwerking met grondeigenaren en projectontwikkelaars RWE en Yard Energy kan worden georganiseerd. Zo zouden omwonenden wellicht een aandeel kunnen krijgen in het windpark. De vraag is ook hoe de regio het geld dat de initiatiefnemers van het windpark in een gebiedsfonds stoppen, wil besteden. Er kunnen voorzieningen in de omgeving van worden betaald.

Of Groot die onlangs afscheid nam als burgemeester van Delfzijl, daar poot aan de grond krijgt is zeer de vraag. Net als in de Drentse veenkoloniën is het jarenlange verzet tegen grootschalige windparken alleen maar gegroeid. Actiegroepen Tegenwind N33 en Storm Meeden lieten al weten geen boodschap te hebben aan een 'oliemannetje' dat de klus klaart voor minister Kamp.

Groot moet desondanks de komende twee maanden proberen een klimaat te scheppen waarin partijen

Emme Groot

uiteindelijk bereid zijn met elkaar om tafel te gaan. Onlangs verklaarde RWE de komst van deze zes maanden geleden aangekondigde gebiedscoördinator af te wachten. Het energieconcern vindt de kwestie hypergevoelig en voelt er niets voor op eigen houtje het gesprek aan te gaan met omwonenden.

Wat de minister betreft gaan de gesprekken tussen Groot en de regio niet over de locatiekeuze, de hoeveelheid turbines en het type dat wordt geplaatst. In oktober hebben Kamp en zijn collega minister Melanie Schultz van Haegen (VVD, Infrastructuur en Milieu), een besluit genomen over de voorkeurslocatie. Het aantal windmolens en het type is een zaak van de ontwikkelaar.

De oud-bestuurder zegt dat zijn opdracht is geslaagd als na verloop

Actiegroepen hebben geen boodschap aan een 'oliemannetje'

van tijd partijen met elkaar aan tafel willen zitten. „Dan kun je bouwen aan vertrouwen. Als dat vertrouwen er eenmaal is, is de inhoud een stuk minder ingewikkeld.”

De nieuwe gebiedscoördinator weet nog niet wat de aard en de omvang van de compensatie moet zijn die RWE en Yard Energy de omwonenden van het omstreden windpark bieden. „Daar loop ik niet op vooruit. Het is te vroeg en ongepast daarover nu al uitlatingen te doen.” Groot begint deze week aan zijn klus.

Drentse veenkoloniën

Al eerder benoemde minister Kamp voor de windparken Drentse Monden en Oostermoer in de veenkoloniën een gebiedscoördinator. Het is Titian Oterdoom uit Haren die met projectontwikkelaars en omwonenden het gesprek moet aangaan over financiële participatie en compensatie. De minister beschouwt dat als een zaak van de regio. Al snel was duidelijk dat Oterdoom aan zowel de Groningse als Drentse kant niet kan rekenen op een warm welkom. Tegenstanders maakten duidelijk dat Oterdoom beter kan wegblijven. Zij leggen zich nog niet neer bij de komst van het windpark.

AUTOTEST GOLF GTE DUURZAAM ENERGIE OP HET WERK

Het begon met elektrische boodschappenkarretjes waarmee je net heen en weer naar de supermarkt kon voordat je opnieuw moest laden. Maar inmiddels zijn EV's volwassen auto's. De Volkswagen E-Golf is een recent voorbeeld.

GEDUMTE MATERIALEN NAAR DE BEVOLKING

20 april 2007.

Geachte heer Wagenaar

Na een grote inspanning door velen van U, kondig ik aan dat wij klaar zijn om officieel de waterstof fabriek op 3 mei te openen.

Ik ben zeer vereerd dat de Commissaris van de Koningin in Groningen, Mr.Hans Alders de openings ceremonie wil verrichten.

Hierbij wil ik U officieel uitnodigen om getuige te zijn van deze belangrijke gebeurtenis. Deze zal plaatsvinden bij de FMC fabriek Oosterhorn 14 te Farnsum (Haven Nummer 3356)

Het programma is als volgt:

- a) De gasten arriveren bij de FMC
- b) Openingsceremonie door Mr.Alders
- c) Na de opening is er een receptie in de Boegschroef Handelskade 12 (Haven van Delfzijl) West 12 tot 18.30 uur waarvoor U ook bent uitgenodigd.

De openingsceremonie zal plaatsvinden bij de nieuwe waterstof fabriek.

Wilt u svp aangeven of U komt door de bijgesloten fax te sturen of bericht per E-mail.

Vriendelijke groeten,

Iain King
Regio Directeur.

provincie Groningen:

werk energie leefbaarheid

DUURZAAMHEID

Oost Groningen

"Slochter" Gas
 Bio Gas
 LNG Gas VS SHELL
 Aard Gas Rusland GAZPROM
 WATERSTOF Delfzijl
 Duitsland

Herinrichting Oost-Groningen

en de Gronings-Drentse

Veenkoloniën HET VERTROUWEN

GASVOORZIENINGEN VERSTERKEN

- in 1943 werden er Duitse raketten afgevuurd op Londen, brandstof
- heeft Johannes Wardenier zijn patenten verkocht aan Philips? **Waterstof**
- in 1945 hebben de Russen Oost-Berlijn veroverd (incl. Wetenschappers)
- in 1945 hebben de Amerikanen West-Berlijn veroverd (incl. Wetenschappers)
- in april 1945 is Oost Groningen bevrijd door een Poolse tankdivisie en moesten de Amerikanen met een sneltreinvaart naar West-Berlijn

Bereikbare waterstofauto

Hyundai prijst Hyundai ix35 Fuel Cell in Nederland voor een bedrag van 55.000 euro (ex BTW). Hyundai Motor Nederland verwacht dit jaar vijftig stuks te kunnen verkopen. De Hyundai ix35 Fuel Cell wordt in elf Europese landen verkocht en ook in de Verenigde Staten, Australië, Zuid-Korea en Canada. De Hyundai ix35 is een auto met een brandstofcel die op waterstof rijdt. Hyundai is de eerste (en vooralsnog enige) autofabrikant ter wereld die deze milieuvrien-

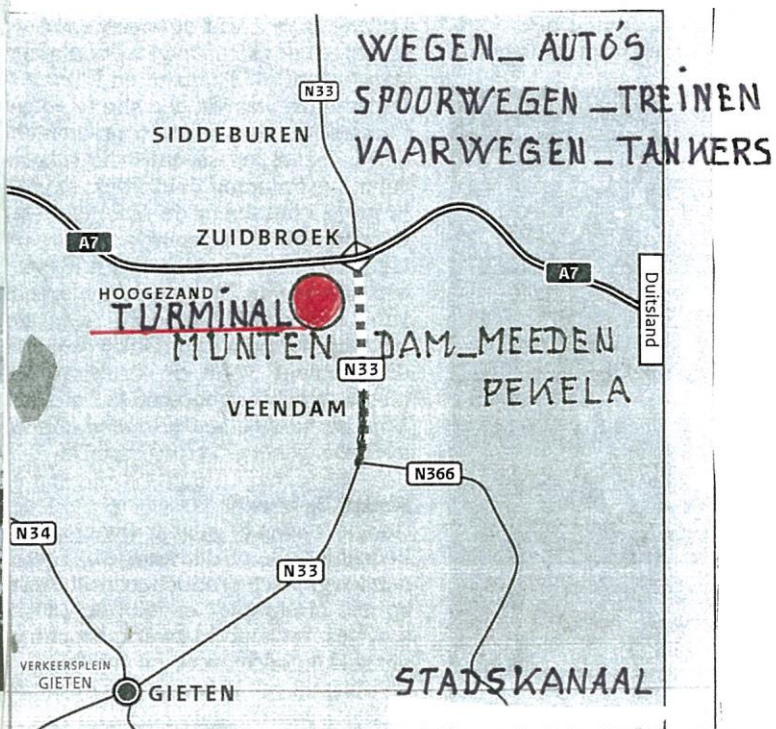
delijkste auto op de markt aanbiedt. De Hyundai ix35 Fuel Cell heeft een actieradius van bijna 600 kilometer. Tanken duurt slechts enkele minuten. De emissie is waterdamp. De uitstoot van CO2 of andere schadelijke stoffen behoren tot het verleden. Een ander belangrijk voordeel is dat waterstof duurzaam kan worden geproduceerd én kan worden opgeslagen. De Hyundai ix35 is de eerste auto met een brandstofcel ter wereld die commercieel wordt ingezet.

De Hyundai ix35 Fuel Cell, de eerste commerciële waterstofauto.

BRANDSTOF WATERSTOF VERSTERKEN

MUNTENDAM
OOST. BOOG

Groningen

Winschoten

Bad Nieuweschans

Leer

Stap voor stap naar de

De elektrische
aandrijving kan
snelheden
tot 140 km/h aan

AARDGAS
CENTRALE

VAN DIESEL -ELEKTRISCH

NAAR

L N G   ELEKTRISCH

OF

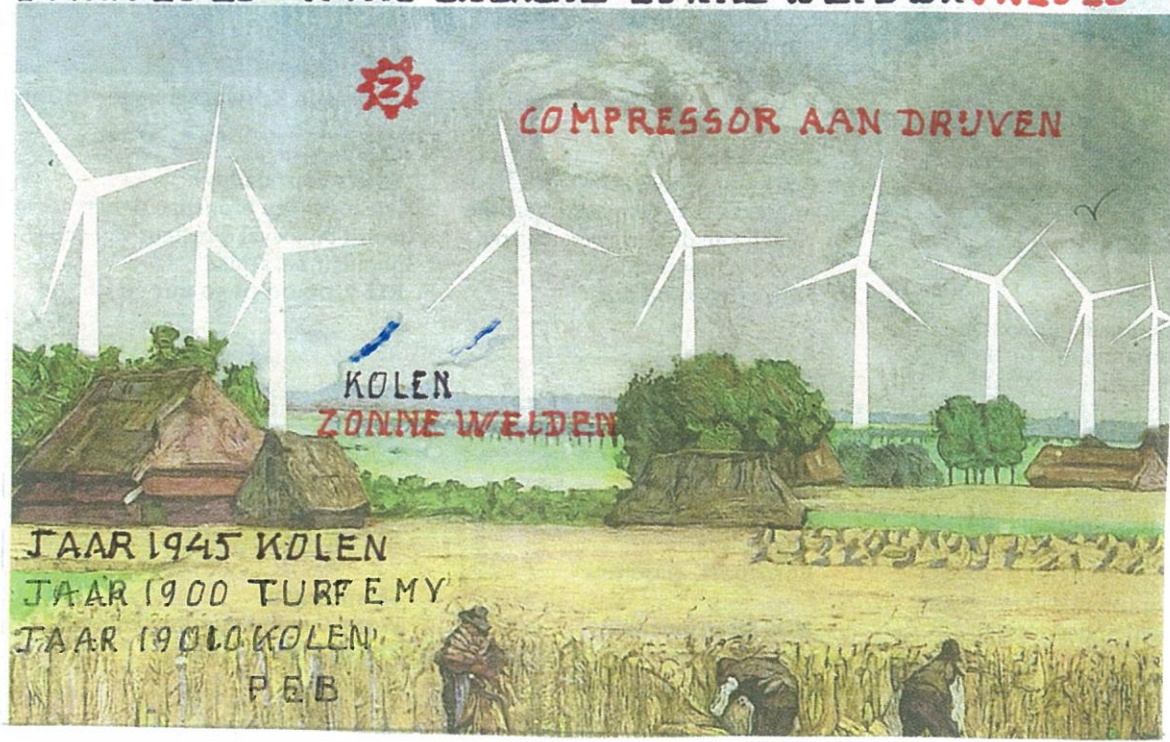
L N G + WATERSTOF ELEKTRISCH

Creatief met windmolens

ZONNE WEIDEN
 ZON ENERGIE
 WINDMOLENPARK
 WIND ENERGIE
 STROOM ⚡
 AANDRIJVING
 COMPRESSOR
 COMPRIEMEREN
 HEILICHER LEE
 STIKSTOF
 BUFFER

ZUIDWENDING AARDGAS BUFFER ACCU
 JAAR 2020 WIND ENERGIE ZONNE WEIDEN JAAR 2020

1 Putmond

- Via deze put wordt het gas 's zomers geïnjecteerd en 's winters geproduceerd

2 Compressor

- Brengt het te injecteren gas op een druk van 300 bar
- Speciale koelers zorgen dat het gas niet te heet wordt
- Een hoogspanningsleiding van 110.000 volt voedt de installatie

3 Controlekamer

- Hier worden alle aspecten van het injecteren en winnen gemonitord

ACCU: **DUURZAME ENERGIE**

4 Fakkelpijp

- Bij een eventuele noodstop van de installaties wordt het gas afgefakkeld dat nog in de leidingen zit

5 Gasdrooginstallatie

- Gas bevat van nature water en condensaat (een soort benzine)
- De drooginstallatie haalt deze vloeistoffen uit het gas

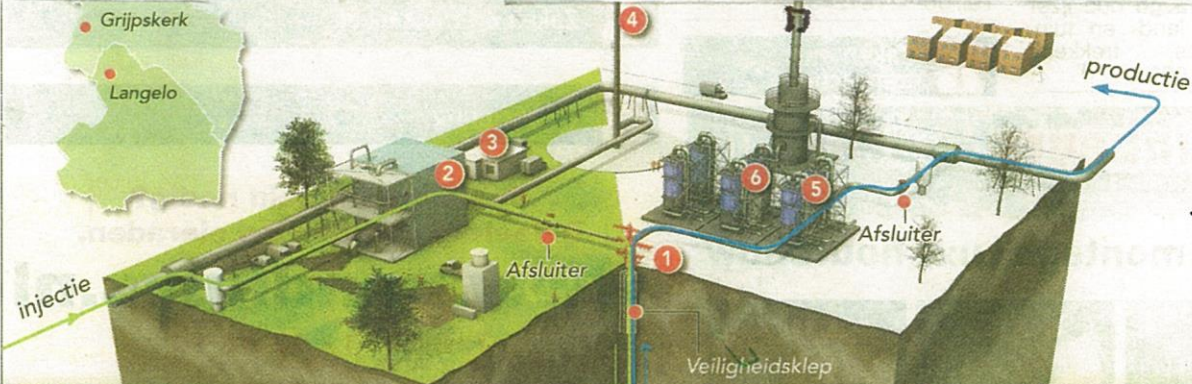
6 Adsorptietoren

- Haalt de laatste restjes vloeistof uit het gas met behulp van absorberende silicagel-korrels

CERTIFICAAT
 TEAMLEIDER

STAGE WERKVLOER

BED'AMBACHTEN
 LASSERS
 ELEKTRICIENS
 UITVERDERERS
 BANKWERKERS
 KEUKEN M/V
 BOORMEESTER
 BEVEILIGING M/V
 ZONENERGIE
 WINDENERGIE
 OPERATOR
 BESTURING

Restgas

- Fungeert als brandstof voor de gasdroger

Mens en dier

- Rond het complex in Grijpskerk ligt een park met fiets- en wandelpaden

Cijfers en feiten

- Oorspronkelijke druk gasvelden: 300 bar
- Soort gas Grijpskerk: hoogcalorisch (industrie)
- Soort gas Langelo: laagcalorisch (huishoudens)
- Aantal putten

CAVERNE

2500 tot 4000 meter poreuze zandsteenlaag

ACCU

AKZO
 PHILIPS
 GAS UNI
 GAZPROM
 F M C
 SHELL
 ESSO
 ONDERWIJS
 STAGE PLAATSEN
 NIET VERTROUWEN

Leraren moeten regelmatig op cursus. Maar leraren weten zelf ook prima hoe het moet, zegt Jaap Versfelt van de stichting Leerkracht. Zijn methode om het onderwijs te verbeteren wint terrein.

'Doelen die je van bovenaf krijgt opgelegd, verwateren'

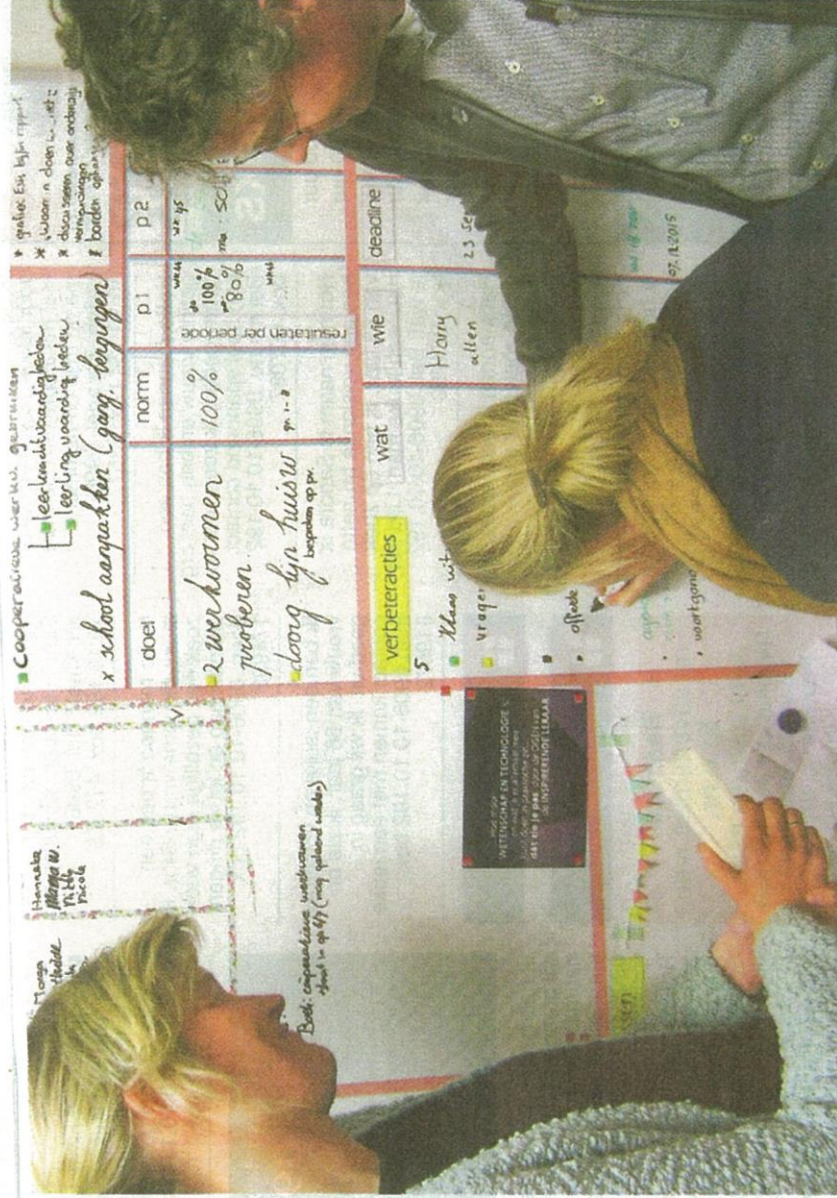
Henry Pot heeft het werken met verbeterborden ook in zijn klas geïntroduceerd. Ook daar bepalen leerlingen hun eigen doelen en bewaken ze zelf de voortgang. Zo maakten leerlingen afspraken over de voetbalregels op het schoolplein. Daar was onenigheid over.

Het nieuwe doel is dat 80 procent van de leerlingen een voldoende op topografie haalt. Ook leerlingen staan met zijn allen rond het verbeterbord. „Ze leren op deze manier ook hun gedachten verwoorden, reflecteren, samen afspraken maken en presenteren.”

De Musselhorst doet nu twee jaar mee aan Leerkracht. Schoolcoach Harry Glazenborg (47) wil er nog een jaar ondersteuning van Leerkracht aan vastknopen en er daarna op eigen kracht mee doorgaan. In elke klas komt een bord en leraren en leerlingen gaan vanaf januari twee keer per week de doelen en voortgang bespreken.

Daarnaast zijn er sessies met andere Groninger scholen die aan Leerkracht meedoen om kennis en ervaringen uit te wisselen.

Deze drie leerkrachten zien continuering wel zitten. Henry Pot: „Door je eigen doelen te stellen en de feedback die je krijgt door lessen te bespreken, krijg je een veel opener leer-cultuur.” Marga Wubbels: „Leerkracht is meer dan een scholing waarbij je na afloop een map krijgt die je dan thuis in de kast zet.”

Marga Wubbels, Mathilde Dusink en Harry Glazenborg bij het verbeterbord met doelen en voortgang. FOTO DVHN

Het begon met zijn zonen, zegt Jaap Versfelt. Die praatte aan de keukentafel over school. Op de basisschool was het nog oké, maar op de middelbare school werden hun verhalen steeds negatiever. „Ik kon het niet meer negeren”, zegt de voormalige partner van adviesbureau McKinsey. „Zie je wel eens andere leraren of schoolleiders in de klas? vroeg ik mijn kinderen.” „Nee, nooit.” „Ik kon het me niet voorstellen.”

Versfelt besloot het er niet bij te laten zitten. Hij bestudeerde onderwijsverbeteringen in het buitenland en sprak met mensen uit het onderwijs, met vakbondsleden, werkgemers, de staatssecretaris en de minister en zegde zijn baan bij McKinsey op. Zijn doel: in tien jaar het Nederlandse onderwijs verbeteren. Daarvoor richtte hij de stichting Leerkracht op.

„Het onderwijs verbeter je door de leraar beter te maken. Leraren moeten samen lessen ontwerpen. Ze moeten lessen bij elkaar bekijken en elkaar feedback geven. En ze moeten doelen stellen en controleren of ze die halen.”

Is het zo simpel? „Ja, zo simpel is het. Maar je moet het niet zo nu en dan doen, maar elke dag. Je moet een cultuur scheppen van elke dag samen een beetje beter.”

Versfelt reist met zijn mensen sinds 2012 wekelijks langs basisscholen, middelbare scholen, beroepsonderwijs en hbo's om die te helpen een verbeteringsplan te maken. Landelijk doen inmiddels 250 scholen mee. In Groningen 15 basisscholen en in Drenthe het Drenthe College. Een van de basisscholen die met de methode werkt is De Musselhorst in

Musselkanaal (110 leerlingen). Een kenmerk van Leerkracht is het gebruik van zogeheten verbeterborden, een werkwijze afkomstig uit het bedrijfsleven. Op dat bord staan onder meer doelen, een planning, een afsprakenlijst en behaalde successen. Een of meerdere keren per week staat het hele team voor het whiteboard om afspraken te maken en de voortgang te bewaken. Eén leerkracht leidt de sessie die hooguit vijftien minuten duurt.

Staan voor het bord werkt anders dan vergaderen, zeggen drie leraren van De Musselhorst. Je staat en bent actief. Je ziet alles in een oogopslag. „We bepalen zelf onze doelen en schrijven die op het bord”, zegt Marga Wubbels (41), leerkracht van groep 3.

Mathilde Dusink (37), leerkracht in groep 4/5: „Je zegt: dit willen wij als leraren. Dus spreek je elkaar erop aan, je helpt elkaar en wijst elkaar erop.” Henry Pot (42) van groep 6/7: „Als je je eigen keuzes maakt, voer je het ook uit. Als je het van bovenaf krijgt opgelegd, verwatert het.”

Daarnaast vormen op De Musselhorst leraren koppels om samen lessen voor te bereiden. Mathilde Du-

sink is maat van Marga Wubbels. „We zijn nu bezig met het invoeren van coöperatieve werkvormen. Leerlingen moeten elkaar uitleg geven en elkaar coachen. Daar heb je werkvormen voor”, zegt Wubbels. „We kijken bij mekaar in de klas hoe dat gaat. Of we letten op elkaars instructie. Doen we dat goed?”

De observaties bij elkaar in de klas duren circa vijftien minuten. Verandering in de eigen klas wordt geregeld. Dusink: „Leerlingen kijken er niet meer van op als ik even weg ben, of als er bij ons in de klas iemand meekijkt.”

Mes in techniekstudies

● Bedrijfsleven vindt dat studenten te smal worden opgeleid

● Veel jongeren vallen eerste jaar uit

Door Gea Meulema

Groningen De Hanzehogeschool Groningen zet het mes in een aantal techniekopleidingen. Studenten krijgen in het vervolg de eerste

twee jaar een brede opleiding, pas daarna kunnen ze zich specialiseren.

De Hanze herzielt de opleidingen naar aanleiding van landelijk onderzoek van de commissie-Van Pernis. Zij concludeert dat het aantal specialistische techniekopleidingen zo groot is dat het bedrijfsleven door de bomen het bos niet meer ziet. Bovendien hebben bedrijven onvoldoende zicht op wat

studenten op dit soort opleidingen kunnen en merken ze dat pas tijdens stages. Zij vinden dat studenten te smal worden opgeleid. Daarnaast is de uitval met zo'n 30 procent bij deze specialistische opleidingen in het eerste jaar groot, een bredere opleiding moet dat voorkomen.

Met ingang van volgend jaar gaan de technische opleidingen bij het instituut Communicatie, Me-

dia en IT op de schop. De opleidingen informatica, technische informatica, business IT en management, en informatiedienstverlening en -management worden afgebouwd. De huidige studenten kunnen de opleiding afmaken, maar er worden geen nieuwe ingeschreven.

Ervoor in de plaats komt de brede opleiding hbo-ict waarbij alle studenten de eerste twee jaar hetzelfde

de programma krijgen. Vanaf het derde jaar kunnen ze zich specialiseren in software engineering, netwerk and security engineering, of in management of business information.

Deze techniekopleidingen aan de Hanzehogeschool zijn de eerste die worden verbreed en verdiept. De komende jaren volgen andere techniekstudies en de economische richtingen.

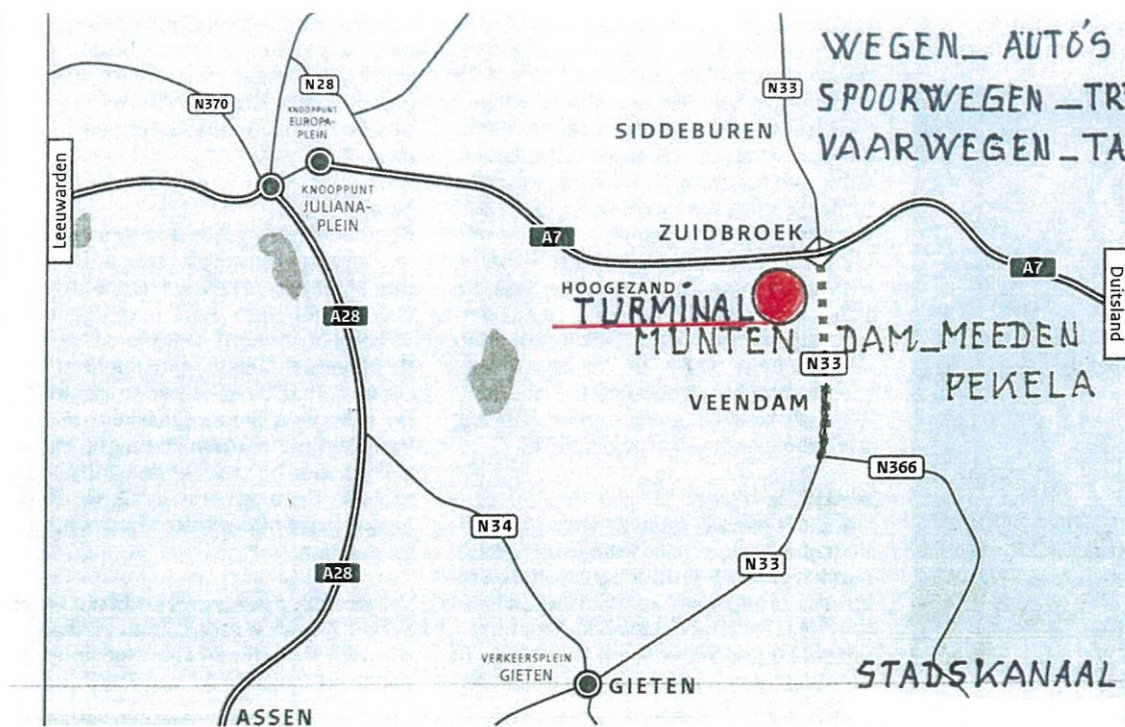
- 1 Politiek kan niet zonder economie/industrie
- 2 Economie kan niet zonder politiek
- 3 Bedrijfsleven kan niet zonder onderwijs

ZONNE, WELDEN-4-OP DE ERD-1-!- WINDMOLEN B05

▲ Pieken in de opbrengst van wind- en zonne-energie zouden plaatselijk moeten worden opgevangen door plaatsing van grote aantallen batterijen.

'Stroomnet heeft accu's nodig'

JAAR 2020

JAAR 2000

MENTERWOLDE OOST-BOOG

MENGSTATION

STIKSTOF FABRIEK

TERMINAL

MEEDEN
KNOOPPUNT VAN
STROOM ⚡

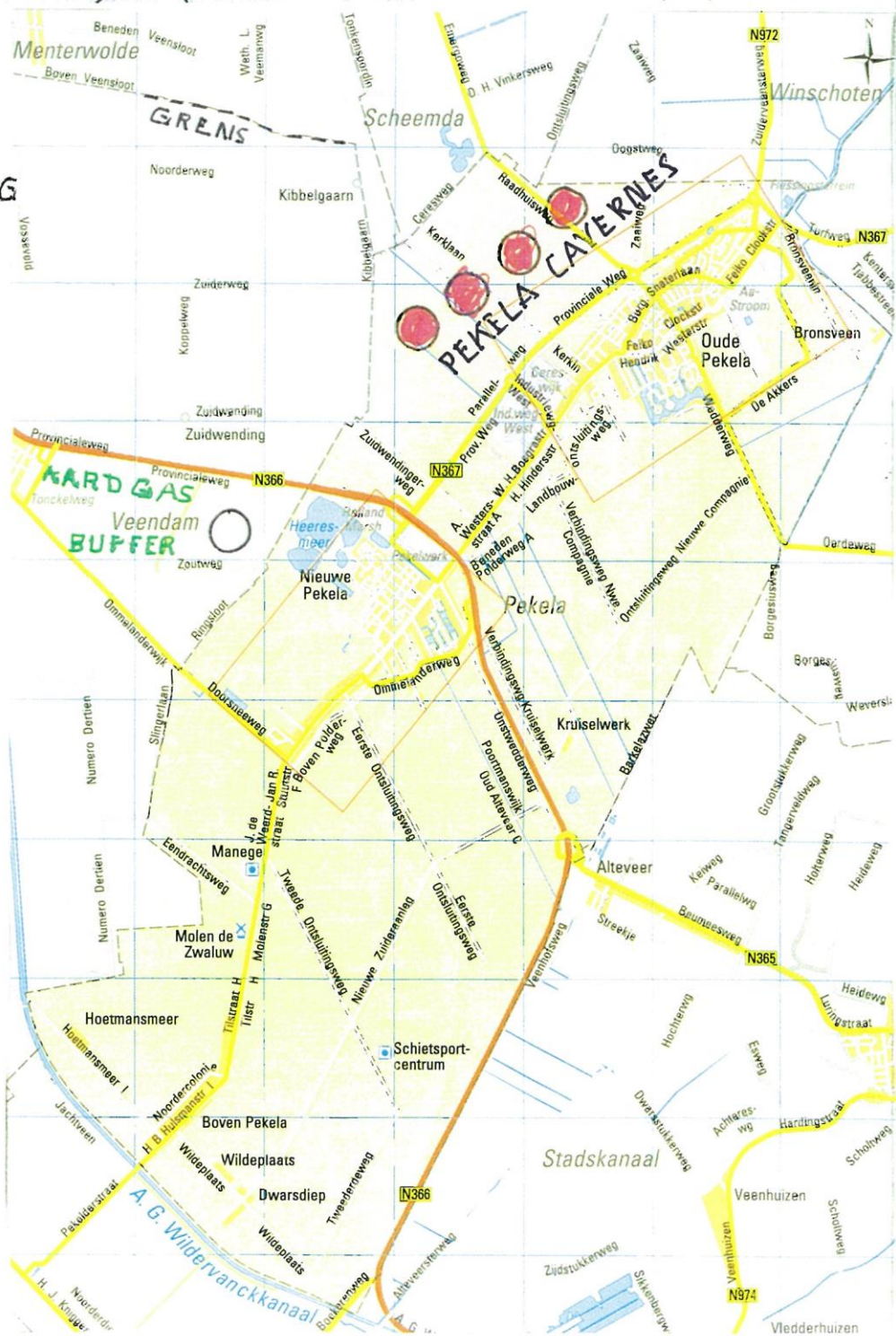
PEKELA

BUFFER VAN GAS
BEURS GENDTEERDE

VEENDAM

AARDGAS BUFFER
VERLENGDE VAN

PEKELA

Investeren in leefbaar

A 10 PROV' GRONINGEN
LENING ZOWEL SUBSIDIE

MEEDEN CENTRAAL
DUURZAAM ENERGIE VERSTERKEN
HOOGGEZAND SCHEPEN OMBOUWEN
ZUIDBROEK MENSSTATION
STIKSTOF FABRIEK

GRO

3 woensdag
19 augustus 2015

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

DUURZAAM ENERGIE
platteland

PEKELA CAVERNES OF EXPANTIE VATEN BEURS GENOTEERDE GASSEN

GERDT VAN HOFSLOT

GRONINGEN De provincie Groningen wil de komende vier jaar 22 miljoen euro steken in de leefbaarheid van de provincie. Inwoners mogen zelf ideeën aandragen om het geld te besteden.

„Het is veel geld, maar de problemen zijn ook groot. We willen dat dorpen op het platteland leefbaar blijven. En het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat wij zelf alle plannen invullen. We willen met de bewoners en de gemeenten een opzet maken”, zei gedeputeerde Eelco Eikenaar (SP) gis-

termiddag bij de presentatie van de provinciale begroting van volgend jaar.

Gevraagd naar voorbeelden van voorzieningen waaraan het geld kan worden besteed, noemt Eikenaar dorpshuizen. „Die staan vaak onder druk, terwijl ze belangrijk zijn voor een gemeenschap. Hoe hou je ze open? Maar er zijn nog veel meer dingen te verzinnen.”

Groningen geeft volgend jaar in totaal 308 miljoen euro uit. De begroting is sluitend en er is elk jaar een klein overschot van zo'n twee miljoen euro, aldus de gedeputeerde Patrick Brouns (CDA). Volgens hem

wordt het reservepotje van de provincie van ruim 100 miljoen euro, dat enkele jaren geleden ontstond door de verkoop van Essent-aandelen, ongemoeid gelaten.

Brouns wijst ook op het nieuwe mkb-fonds van 65 miljoen euro dat de provincie opzet. Dat geld is niet alleen bedoeld voor bedrijven die willen innoveren, maar ook voor ondernemers die een steuntje in de rug nodig hebben en hun zaak in een dorp open willen houden. „Juist die kleine projecten zaak vaak heel succesvol.”

Volgens de CDA-gedeputeerde krijgen aanvragers geen subsidie,

Groningen reserveert 22 miljoen euro voor dorpen

maar een lening. „Zo houd je het maatschappelijk kapitaal in stand. Anders zit je zo op de bodem van de geldkist. Je loopt als overheid op deze manier wel iets meer risico, omdat een project kan mislukken. Daar houden we rekening mee door voldoende buffers aan te houden.”

Voor natuur en landschap is 10 miljoen euro extra uitgetrokken, zegt gedeputeerde Henk Staghower (CU), onder meer bedoeld voor de aankoop van grond in het zuidelijk Westerkwartier. „Er zijn veel zorgen over het landschap. We moeten negatieve ontwikkelingen stoppen en belangrijke natuur beschermen.”

Er wordt onder meer geld uitgetrokken voor de biologische landbouw. Gaat de provincie zelf koeien melken? „Nee, we beginnen geen boerderij. We willen voorlichting geven en kennis overdragen en zo boeren enthousiast maken voor een overstap naar deze sector.”

Snel topoverleg in conflict Meeden

JOHAN DE VEER

GRONINGEN/MEEDEN De provincie wil een doorbraak forceren in het slepend conflict met inwoners van Meeden en de gemeente Menterwolde over de komst van een groot windpark bij het dorp.

De nieuwe gedeputeerde Nienke Homan (GroenLinks) onderneemt een poging om betrokken partijen op één lijn te krijgen. Daartoe voert ze de komende dagen in ieder geval gesprekken met RWE Windpower Innoogy, Yard Groep en de gemeenten Menterwolde en Oldambt.

Om overlast, waardedaling en aantasting van de omgeving te voorkomen, willen de gemeenten geen grootschalig windpark op die locatie. Ook de bevolking is tegen. „Ik doe mijn best om ook met de inwoners te spreken”, zegt Homan.

De gedeputeerde wil niet ingaan op mogelijke oplossingen. „Minder of helemaal geen windmolens bij Meeden? Een vervangend windpark op een andere plek in Groningen? „Ik ga het gesprek open in. Het is be-

Gedeputeerde wil met betrokkenen omstreden windpark om tafel

langrijk om nu te polsen waar partijen elkaar kunnen vinden. Ik zeg erbij dat we als provincie geen ijzer met handen kunnen breken.”

De onverwachte gespreksronde komt op het moment dat het ministerie van Economische Zaken de Notitie reikwijdte en detailniveau voor het windpark bij Meeden ter inzage wil leggen. In die notitie wordt aangegeven hoe diepgravend wordt gekeken naar de milieueffecten. Gedeputeerde Staten hopen op een kentering in de plannen en hebben het ministerie met succes verzocht publicatie van dit stuk met twee weken uit te stellen. Daarna kunnen tegenstanders van het windpark bij het Rijk met een zienswijze komen.

Het Rijk heeft bij het windpark N33, dat onder de Rijkscöördinatie-regeling valt, de touwtjes in handen. Deze regeling die 'Den Haag' de volledige regie geeft, geldt voor windparken vanaf 100 megawatt. Jan Hendriks van Actiegroep Storm Meeden ziet de poging van het nieuwe provinciebestuur om uit de impasse te komen als een signaal. „Alleen als de gespreksronde ertoe leidt dat het plan voor 36 windturbines bij Meeden van tafel gaat, zijn we tevreden. Ik ga ervan uit dat de gedeputeerde ook met ons praat.”

Hendriks gooit graag een alternatief energieplan in de strijd. „We zijn in het dorp en met de gemeente bezig om de mogelijkheden voor een zonnepark te onderzoeken. We denken dat met gebruik van de juiste techniek en de oprichting van een coöperatie net zoveel zonne- als windenergie kan worden geproduceerd.”

Storm Meeden houdt het nieuwe provinciebestuur aan de belofte dat het zich volledig inzet voor goede plannen waar draagvlak voor is bij de bevolking.

▲ Het binnenvaartschip Sirocco krijgt lng als brandstof aan boord. Foto Jan Kanning

Lng-primeur voor het Noorden

MENTERWOLDE

FOXHOL Het moet in de toekomst een heel normaal beeld worden: een schip dat op lng (vloeibaar gas) vaart en door een tankauto van deze brandstof wordt voorzien. Het begin is er.

Gisteren deed het fenomeen zich voor het eerst voor in Noord-Nederland, en wel bij scheepswerf SCHN in Foxhol. Daar werd voor rederij ChemGas het binnenvaartschip Sirocco gebouwd met een zogeheten 'dual fuel' motor, waardoor die zowel op gasolie als op lng kan varen.

Het schip werd in mei te water gelaten en is nu klaar voor zijn eerste vaart naar Luxemburg. Daar wordt het gedoopt, omdat het onder de vlag van het groothertogdom vaart.

Nederland wacht een opmars van lng als brandstof voor de scheepvaart en zwaar wegtransport. De uitstoot van stikstof, fijnstof en CO₂ is bij het gebruik van vloeibaar aardgas veel geringer dan bij diesel- en gasolie die nu nog als brandstof dienen.

De introductie van lng is vooral mogelijk geworden sinds Gasunie en Vopak sinds 2011 in Rotterdam een terminal in gebruik hebben waar vloeibaar aardgas aan land kan

worden gebracht. Rotterdam en de Waddenregio hebben van het Rijk de opdracht gekregen lng te introduceren. Een consortium met onder meer Vopak, Gasunie en GDF Suez neemt volgend jaar een lng-terminal met opslag- en bunkerfaciliteit in de Eemshaven in gebruik. Onder meer rederij Doeksen wil met de vrachttamaram Noord-Nederland op lng gaan varen.

De Sirocco kan ook op gasolie varen omdat nog niet overal in Europa lng verkrijgbaar is. De EU hoopt dat vloeibaar aardgas als brandstof overal zijn intrede doet. Het subsidieert projecten die daaraan bijdragen.

KAW is een bijzonder bureau. Onze ambitie is ruimtelijke, sociale en economische vernieuwing vooruit helpen. Wij doen dat vanuit een perspectief van demografische en ruimtelijke transitie. Met inspirerende ontwerpen, realistisch onderzoek, werkzame adviezen, duurzame techniek en resultaatgericht projectmanagement. Wij werken met onze teams vanuit Groningen, Rotterdam en Eindhoven. www.kaw.nl